

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: **«Методика обліку кредитних операцій та аналіз кредиторської заборгованості»**

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і
оподаткування другого
(магістерського) рівня вищої освіти
групи 1
Плішенко В. О.
Керівник: Дугар Т. Є.

Полтава – 2024 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ КРЕДИТІВ БАНКУ	9
1.1. Економічний зміст, класифікація кредитів банку та організація роботи із залучення кредитних коштів	9
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	22
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК КРЕДИТІВ БАНКУ	29
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства	29
2.2. Облік кредитів банку та відображення інформації у звітності	33
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	40
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання	40
3.2. Розрахунок фінансових коефіцієнтів, інтегрального показника фінансового стану та визначення класу кредитоспроможності підприємства	49
3.3. Комплексне оцінювання кредиторської заборгованості підприємства	59
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ	77

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах фінансової нестабільності комерційні банки демонструють низьку активність у наданні кредитів, що зумовлено зменшенням капіталу через збільшення витрат на формування резервів, необхідність докапіталізації та посилення вимог регуляторів щодо оцінки кредитних ризиків, а також погіршенням платіжної дисципліни позичальників.

Ризикована кредитна політика банків може призвести до їх банкрутства, тому сучасні банки повинні постійно вдосконалювати свої стратегії в цьому напрямку. Однією з основних проблем є кредитування сільськогосподарських підприємств, що є важливим джерелом їх фінансування через сезонні коливання доходів і нестабільність цін на сільськогосподарську продукцію.

Незважаючи на зменшення обсягів кредитування, воно залишається незамінним інструментом для забезпечення діяльності підприємств. Крім того, будь-яке сільськогосподарське підприємство повинно мати рахунки в банку, оплачуючи комісії за їх обслуговування. Ці фінансові зобов'язання повинні коректно відображатися в їхній обліковій і звітній документації.

Проблеми обліку та оцінки кредитоспроможності позичальників досліджували багато вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: Т. Андрушків, Е. Альтман, А. Бітті, Е. Брігхем, А. Макмін, О. Васюренко, Е. Ваухем, В. Вітлінський, Н. Внукова, В. Галасюк, Т. Васильєва, Л. Гапенські, В. Гордополов, Д. Гелей, А. Єпіфанов, І. Замула, О. Терещенко, Ф. Захер, Т. Карлін, М. Кроухі, А. Крутова, О. Лаврушин, А. Герасимович, Н. Маслак, Ю. Мороз, О. Олійник, Г. Панова, О. Петрук, Л. Примостка, С. Хасянова, П. Рассел, М. Роберт, П. С. Роуз, М. Савлук, Дж. Сінкі, та інші.

Незважаючи на значний внесок учених, проблеми обліку кредитних операцій і оцінки кредитоспроможності залишаються невирішеними, що

вимагає розробки аналітичного механізму для оцінки кредитоспроможності позичальників, який би враховував як вітчизняну банківську практику, так і передові міжнародні методики. Актуальність та недостатнє наукове вивчення сучасних банківських механізмів кредитування аграрних підприємств визначили вибір теми, мету та завдання дослідження.

Мета і завдання для дослідження. Метою дослідження є вивчення сутності кредитування, порядку надання кредитів підприємствам та відображення цього процесу в обліку, включаючи залучення та погашення кредитних коштів. Виходячи із поставленої мети можна виділити завдання кваліфікаційної роботи:

- дослідити сутність та економічний зміст кредитів та їх класифікації;
- розглянути порядку залучення банківських кредитів;
- проаналізувати нормативно-правову базу, що стосується досліджуваної теми;
- дати коротку характеристику та здійснити фінансово-економічний аналіз досліджуваного підприємства;
- розглянути облікової політики суб'єкта господарювання;
- дослідити особливості відображення кредитів банків у первинному, синтетичному, аналітичному обліку та звітності;
- здійснити аналіз кредитоспроможності досліджуваного підприємства;
- провести комплексну оцінку кредиторської заборгованості;
- надати пропозиції щодо поліпшення системи обліку на підприємстві.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є визначення сутності, видів та особливостей обліку кредитів сільськогосподарських підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних проблем, пов'язаних з особливостями залучення та обліком кредитування на ТОВ «XXX» Полтавського району.

Методи дослідження. Дослідження базується на застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. У процесі його проведення

були використані наступні методи:

- індукція і дедукція для збору та узагальнення інформації про бухгалтерський облік кредитних операцій;
- статистичне спостереження і економічний аналіз для оцінки поточного стану об'єкта дослідження;
- історичний і логічний методи для вивчення розвитку бухгалтерського обліку кредитних операцій;
- бібліографічний аналіз для виявлення актуальних питань бухгалтерського обліку кредитних операцій і аналізу кредиторської заборгованості в працях вітчизняних авторів;
- порівняльно-правовий метод для визначення рівня розвитку вітчизняного та міжнародного законодавства в галузі регулювання обліку короткострокових і довгострокових кредитів.

Інформаційною базою дослідження стали наукові джерела, зокрема монографії, наукові статті та доповіді українських вчених з питань розвитку бухгалтерського обліку; офіційні документи, зокрема нормативно-правові акти України щодо ведення бухгалтерського обліку, матеріали органів законодавчої та виконавчої влади; фінансова та статистична звітність ТОВ «XXX»; довідкові та інформаційні видання професійних бухгалтерських організацій та електронні джерела.

Наукова новизна одержаних результатів. Отримані результати мають наукову цінність завдяки теоретичному обґрунтуванню, розробці та впровадженню практичних рекомендацій для вирішення складних питань бухгалтерського обліку кредитних операцій і аналізу кредиторської заборгованості. Основні новаторські ідеї дослідження можна узагальнити наступним чином:

- систематизовано теоретичні засади сутності та видів кредитів з відповідним узагальненням цих знань;
- виявлено та узагальнено проблеми, пов'язані з банківським кредитуванням;

- уточнено зміст наказу про облікову політику стосовно зобов'язань;
- розроблено графік документообігу для підприємства, що покращує якість роботи в обліковому процесі;
- виявлено переваги електронного документообігу при операціях з банківськими кредитами.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці рекомендацій і пропозицій, спрямованих на вдосконалення методики обліку кредитних операцій і аналізу кредиторської заборгованості підприємства. Ці рекомендації можуть бути впроваджені в господарську діяльність ТОВ «XXX».

Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Підсумки наукового дослідження доповідались, обговорювались автором й одержали схвалення на засіданні кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету, наукових конференціях («Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів», Полтава, 2024 р., «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін», Полтава, 31 жовтня 2024 р.).

Публікації. За результатами кваліфікаційного дослідження опубліковано 2 наукові праці загальним обсягом 0,19 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ КРЕДИТІВ БАНКУ

1.1. Економічний зміст, класифікація кредитів банку та організація роботи із залучення кредитних коштів

Для належного функціонування підприємства та забезпечення стабільного фінансового стану необхідно мати достатні фінансові ресурси. Однак часто виникають ситуації, коли власного капіталу недостатньо, і в таких випадках підприємство може залучити позикові кошти.

Кредит - це економічна категорія, яка охоплює суспільні відносини, пов'язані з переміщенням вартості на умовах зворотності. Кредит може бути наданий у товарній або грошовій формі. У товарній формі передається в тимчасове користування конкретна річ, визначена певними ознаками. Проте в сучасній економіці здебільшого використовується грошова форма кредиту, де кошти надаються і повертаються в грошовому вигляді.

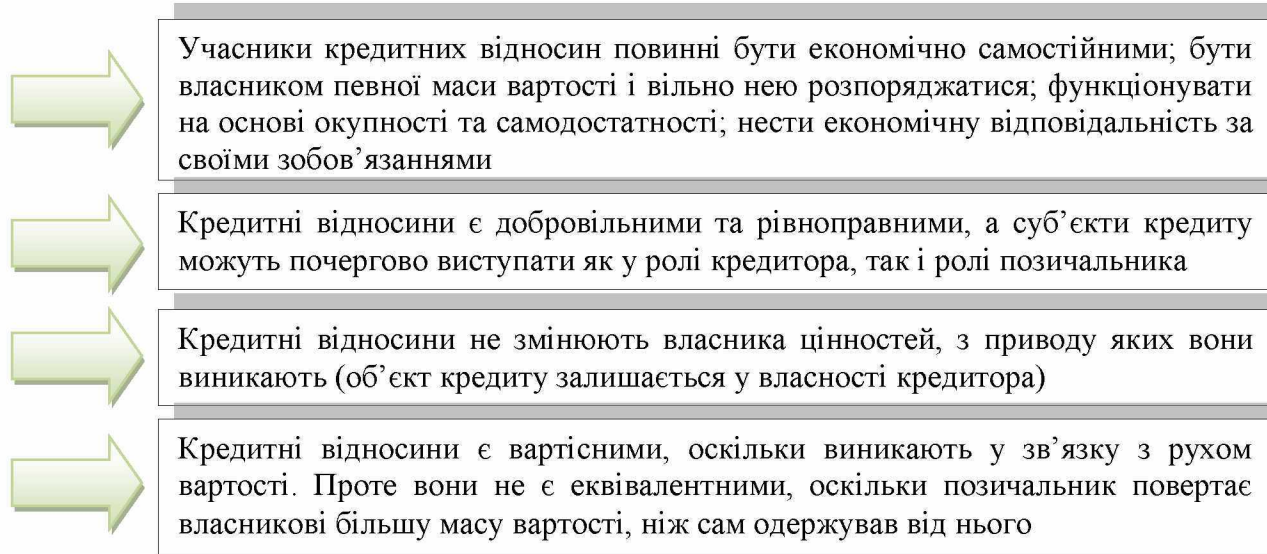
Кредит виникає, коли один економічний суб'єкт не може використати вивільнені кошти в своїх операціях і передає їх іншому суб'єкту, який потребує додаткових фінансів. В умовах економічної кризи кредит має важливе значення для розвитку підприємств, допомагаючи подолати фінансові труднощі та зберігати конкурентні позиції на ринку.

Оскільки кредит має суттєвий вплив на процеси суспільного відтворення, він є однією з найскладніших економічних категорій. Це особливий тип відносин між кредитором і позичальником, який пов'язаний з мобілізацією тимчасово вільних коштів та їх використанням на умовах повернення, платності та строковості, і ґрунтується на взаємній довірі.

В даному визначенні віддзеркалюється сутність, принципи кредитування і характер кредитних відносин (рис. 1.1) [10].

Поняття кредиту охоплює більше, ніж позичка, оскільки воно включає не лише надання коштів, але й відносини між сторонами, які виникають при

поверненні боргу, вирішенні спорів, пов'язаних із невчасним поверненням позичених коштів або порушенням умов угоди.

Об'єктом кредитних відносин в умовах ринкової економіки переважно виступають гроші. Проте кредит від грошей відрізняється такими рисами:

- у них різний склад суб'єктів – носіїв відповідно грошових та кредитних відносин: у першому випадку ними є продавець і покупець, а у другому – кредитор і позичальник;
- к ним різний характер руху вартості (еквівалентне та нееквівалентне переміщення вартості);
- у них різне суспільне призначення в процесі відтворення (гроші забезпечують реалізацію споживчої вартості; кредит – тимчасові потреби в додаткових коштах);
- кредит є більш «вузькою» категорією, ніж гроші;
- рух грошей завжди супроводжується зміною власника відповідної вартості представленої грошима. При кредитному переміщенні вартості власником її завжди залишається кредитор.

Ознаки кредиту в ринковій економіці

- позичальниками, як правило, виступають суб'єкти господарювання, а кредиторами – переважно банківські установи;
- гроші надані в позику, використовуються позичальником як капітал (на потреби виробництва);
- джерелом позикового відсотка є прибуток на позичені кошти;
- кредит використовується як механізм перерозподілу капіталів у суспільному виробництві та вирівнювання норми прибутку

Рис. 1.1. Риса та характерні ознаки кредитних відносин

Тому позичка є ключовим елементом кредитних відносин. Кредитори - це суб'єкти, які мають вільні кошти і надають їх у тимчасове користування

іншим особам. Це можуть бути як фізичні особи, так і юридичні особи (підприємства, урядові структури тощо). Банки відіграють особливу роль серед кредиторів, оскільки вони мобілізують кошти в інших суб'єктів і надають їх у позику своїм клієнтам. Позичальники - це особи, які потребують додаткових коштів і отримують їх у позику від кредиторів. Вони не стають власниками позичених коштів, а лише тимчасовими розпорядниками.

Потреба в кредиті змінюється протягом виробничого циклу і різних циклах кругообігу. Позичання породжує кредитні відносини між кредитором і позичальником, обмежуючи права останнього стосовно використання коштів у межах угоди з кредитором. Це створює залежність позичальника від кредитора, але не порушує рівноправності сторін у цих відносинах.

Кредит виконує такі основні функції (додаток А): перерозподіл коштів; забезпечення потреб обігу платіжними засобами; контроль за фінансовими потоками; капіталізація вільних грошових коштів. Серед основних принципів кредитування виділяються: цільове використання кредиту; строковість; обов'язок повернення позичених коштів у повному обсязі; платність користування кредитними коштами. Детальніше ці принципи описані в додатку Б.

Таким чином, на основі інформації з додатку Б можна зробити висновок, що принципи кредитування відображають сталі, практично перевірені орієнтири, закономірності та правила організації кредитного процесу. Вони стимулюють економічну зацікавленість учасників кредитних відносин в досягненні найкращих результатів. Згідно з дослідженнями наукової літератури, на практиці підприємства використовують різні види та форми кредитів (рис. 1.2), залежно від умов і можливостей їх залучення.

Банківський кредит - це грошова сума, яку банк (кредитор) надає позичальнику (боржнику) за умовами повернення, терміну, відсотка, забезпечення та призначення. Наприклад, в Україні через нестабільність економічної ситуації виділяють дві категорії кредитів: короткострокові (до 1 року) та довгострокові (понад 1 рік) [4].

Рис. 1.2. Класифікація банківських кредитів

У розвинених країнах середньострокові кредити можуть бути видані на термін до 5-7 років, а іноді навіть до 10 років. Зазвичай короткострокові

кредити надаються юридичним особам для оборотних коштів і фізичним особам для поточних витрат, тоді як середньо- і довгострокові кредити використовуються для інвестиційних витрат (придбання обладнання, будівництво тощо) або для купівлі товарів тривалого використання приватними особами (автокредити, іпотека тощо). До короткострокових кредитів можна віднести також надкороткострокові кредити, які називаються «кредитами овернайт».

Головним чином, банки надають кредити лише за певні види застави, обсяг і якість якої визначається кредитною політикою кожного банку. Ці види застави можуть включати в себе рухомий і нерухомий майно, цінні папери, майнові права, включаючи ті, які пов'язані з грошовими коштами на депозиті тощо. Також позичальник може надати гарантії, такі як банківська гарантія від іншого банку, або поручити третю особу, яка бере на себе фінансові або майнові зобов'язання.

Кредити без застави, відомі як «бланкові кредити», надаються переважно фінансово стійким позичальникам з позитивною кредитною історією. Оскільки це вид кредитування пов'язаний із збільшеними ризиками, за такі кредити зазвичай встановлюється висока відсоткова ставка. Загальний обсяг незабезпечених кредитів зазвичай обмежується розміром власного капіталу банку, як показано в політиці формування ресурсів комерційних банків [34].

Стандартні кредити надаються особам з міцним фінансовим станом, високим кредитним рейтингом та достатнім рівнем LTV, і вони не мають прострочених платежів за позичкові зобов'язання (дивіться стандартну заборгованість).

Нестандартні кредити - це високоризикові кредити, які надаються особам з низьким кредитним рейтингом, без забезпечення або зі слабким забезпеченням (наприклад, недостатній заставі або низькій ліквідності), включаючи кредити з простроченими платежами.

Одноразові кредити - це кредити, які банк надає індивідуально для

кожного кредитного договору, наприклад, іпотечні кредити або кредити на автомобілі. Більшість кредитів надаються як одноразові кредити.

Перманентні кредити - це кредити, які надаються банком по мірі потреби клієнта у позичкових коштах в межах встановленого ліміту кредитної лінії. Видача наступних сум здійснюється безпосередньо з позичкового рахунку клієнта для оплати рахунків (через платіжні доручення, чеки, інвойси тощо) і не вимагає погодження з банком щодо розміру кожного траншу та його документальної форми.

Гарантовані кредити бувають двох видів: ті, що видаються за попередньо обумовленою датою, і ті, що надаються по мірі виникнення потреби. Гарантований кредит передбачає зобов'язання кредитора (банку) видати позичальнику певну суму на певний термін у разі потреби клієнта у позичкових коштах.

Погашення кредитів може бути здійснене одноразово, що часто відбувається у випадку короткострокових кредитів, таких як міжбанківські позики, або кредитів, які генерують «разовий дохід», наприклад, кошти від продажу нерухомості. Існує також поступовий порядок погашення, який застосовується до довгострокових кредитів, таких як іпотечні або автокредити, або до постійних кредитів згідно з умовами відкритої кредитної лінії [34].

Певні види кредитних угод передбачають специфічні умови погашення. Наприклад, у договорі овердрафту всі кошти, які надходять на рахунок позичальника, автоматично спрямовуються на погашення позичкової заборгованості. У деяких випадках право на ініціативу погашення залишається за позичальником, а в інших - за банком.

Кредитор може вимагати дострокового погашення кредиту за вимогою, якщо порушені умови кредитної угоди, наприклад, якщо кошти використовуються нецільово, не подається необхідна фінансова звітність або втрата/пошкодження заставного майна тощо. У деяких випадках кредитний договір може містити фінансові умови, такі як мінімальний обсяг власного

капіталу або граничний розмір кредиторської заборгованості, які повинні бути дотримані; у разі їх порушення банк може вимагати дострокового погашення кредиту частково чи повністю. У разі неможливості або відмови позичальника погасити кредит самостійно, погашення може бути здійснене третіми особами, такими як гаранті або поручителі.

Термінові кредити - це позики, які надаються на певний строк згідно з умовами кредитного договору. В банківському кредитному портфелі термінові кредити становлять значну частину. Кредити до запитання (безстрокові кредити) - це позики з чітко визначеним строком погашення. Ці кредити можна погасити за бажанням позичальника або за вимогою банку. Прострочені кредити - це позики, які мають сплинутий термін погашення, але не були погашені позичальником. Борг за такі кредити (або його частину, якщо позичальник здійснив часткову оплату) враховується у бухгалтерському балансі банку на окремих позичкових рахунках, призначених для реєстрації прострочених заборгованостей [45].

Прострочена заборгованість призводить до фінансових санкцій для позичальника, таких як збільшення відсоткової ставки за кредитом і штрафні санкції, наприклад, нарахування пені. Відстрочені (продовжені) кредити - це позики, терміни погашення яких були змінені (продовжені) за згодою як кредитора, так і боржника.

Пролонгація є одним із способів реструктуризації заборгованості, що застосовується в разі тимчасових фінансових труднощів у позичальника. Цей процес здійснюється шляхом підписання додаткової угоди до кредитного договору, в якій визначаються нові терміни погашення кредиту.

Зазвичай, кредитні угоди передбачають регулярну оплату відсотків, зазвичай щомісячно. Однак існують ситуації, коли позика з відстрочкою виплати відсотків на час погашення надається, якщо фінансовий проект не генерує необхідних проміжних грошових потоків. Наприклад, це може бути одноразовий кредит для сільськогосподарського виробництва, виданий навесні для проведення посівної кампанії і погашений після збору врожаю в

кінці літа або на початку осені.

Такі кредити, що надаються з оплатою відсотків лише на момент погашення, відносяться до категорії дисконтних. Прикладом цього є облік векселів, коли позичальник отримує певний відсоток від номінальної вартості векселя, а різниця (дисконт) є оплатою для кредитора.

Існують також ситуації, коли відсотки не нараховуються, наприклад, при видачі овердрафту «день на день» (із можливим стягненням комісії), використанні грейс-періоду для кредитних карток, наданні споживчого кредиту з нульовою відсотковою ставкою (де витрати на кредит можуть покриватися через комісійні збори або страхування), а також у випадку банкрутства боржника, коли банк може призупинити нарахування відсотків.

Кредит надається лише після підписання кредитного договору між сторонами. Відповідно до цього договору, позичальник зобов'язується взяти, а кредитор – надати кредит. Вимоги до укладання кредитного договору регулюються, зокрема, статтею 6 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [53].

Погашення кредиту та нарахованих відсотків здійснюється позичальником з поточного рахунка. Дослідження наукової літератури свідчать, що на практиці підприємства використовують різні види та форми кредитування (додаток В).

На основі наукових обґрунтувань та узагальнення принципів кредитування можна виділити наступні основні умови надання позичок юридичним особам [7]:

- операції проводяться в межах вільних кредитних ресурсів у національній або іноземній валюті;
- банки повинні поєднувати свої інтереси з інтересами вкладників та держави;
- операції здійснюються з дотриманням встановлених Національним банком України економічних нормативів для забезпечення власної стійкості;
- рішення про умови та порядок надання кредиту приймається

колективно відповідно до правил банку;

- позички надаються лише платоспроможним позичальникам, які мають власні оборотні кошти та самостійний баланс для конкретних цілей;

- позики виділяються для забезпечення потреб виробництва та сфери обігу, фізичним та юридичним особам незалежно від форми власності й організаційної структури, за умови наявності відповідного забезпечення виконання зобов'язань позичальника перед банком.

Усі аспекти кредитних відносин ґрунтуються на договірних засадах.

Отже, можна зробити висновок, що кредит сприяє прискоренню концентрації та централізації капіталу через використання акцій та облігацій корпоративної форми власності, які на сьогоднішній день є провідними в економічних відносинах. Кредит виступає як ефективний інструмент розвитку процесів інтеграції національної економіки в світову економічну систему.

Ефективна реструктуризація та стабілізація вітчизняної економіки практично неможлива без фінансової підтримки від світового співтовариства. Кредитна допомога відкриває можливості для імпорту новітніх технологій та передової техніки, навіть при негативному торговому балансі. Крім того, кредит сприяє розвитку експорту традиційних товарів і може бути використаний для регулювання платіжного балансу країни.

При вивченні різних видів кредитів важливо звертати увагу на їхні відмінності та умови надання. Усі питання, пов'язані з кредитуванням, вирішуються на умовах договору між сторонами. При аналізі змісту кредитної угоди важливо дотримуватися уважності до прав та обов'язків кожної зі сторін, які підписали цей документ [60].

Як було вказано раніше, основним видом фінансових кредитів є банківський кредит, який надається різним суб'єктам кредитування на тимчасове користування за умовами, визначеними у кредитному договорі. Серед основних умов цього виду кредитування варто виділити забезпеченість, строк погашення, платність та цільове спрямованість. Процес

кредитування, встановлений банківськими правилами, визначає конкретні кроки банківського кредитування і забезпечує його відповідно до вимог кредитної політики банку. Різні автори висловлюють відмінні точки зору щодо тлумачення та кількості етапів кредитного процесу, які банк повинен дотримуватися [34].

Залучення банківської позички включає кілька етапів, кожен з яких має свої особливості та вимоги. Основні етапи процесу:

- підготовка та планування. На цьому етапі позичальник визначає свої фінансові потреби, суму позики та її мету. Також важливо оцінити свою здатність повернути борг, враховуючи доходи та витрати.

- вибір банку та виду позики. Позичальник обирає банк, який надає найбільш вигідні умови для залучення позики, порівнюючи ставки, строки, вимоги до забезпечення та інші умови. Також обирається тип позики: споживча, іпотечна, бізнес-кредит тощо.

- подання заявки. Після вибору банку необхідно подати заявку на кредит. Це може включати заповнення анкети, надання необхідних документів (паспорт, довідка про доходи, документи на майно тощо).

- оцінка кредитоспроможності. Банк оцінює фінансовий стан позичальника, його кредитну історію, здатність повернути позичену суму. Це може включати перевірку кредитної історії через бюро кредитних історій, аналіз доходів, витрат, наявності інших боргів.

- оформлення позики. Після схвалення заявки банк надає позичальнику кредитний договір, в якому вказуються умови позики: сума, відсоткова ставка, строки погашення, штрафи за прострочення, можливість дострокового погашення тощо. Позичальник підписує договір.

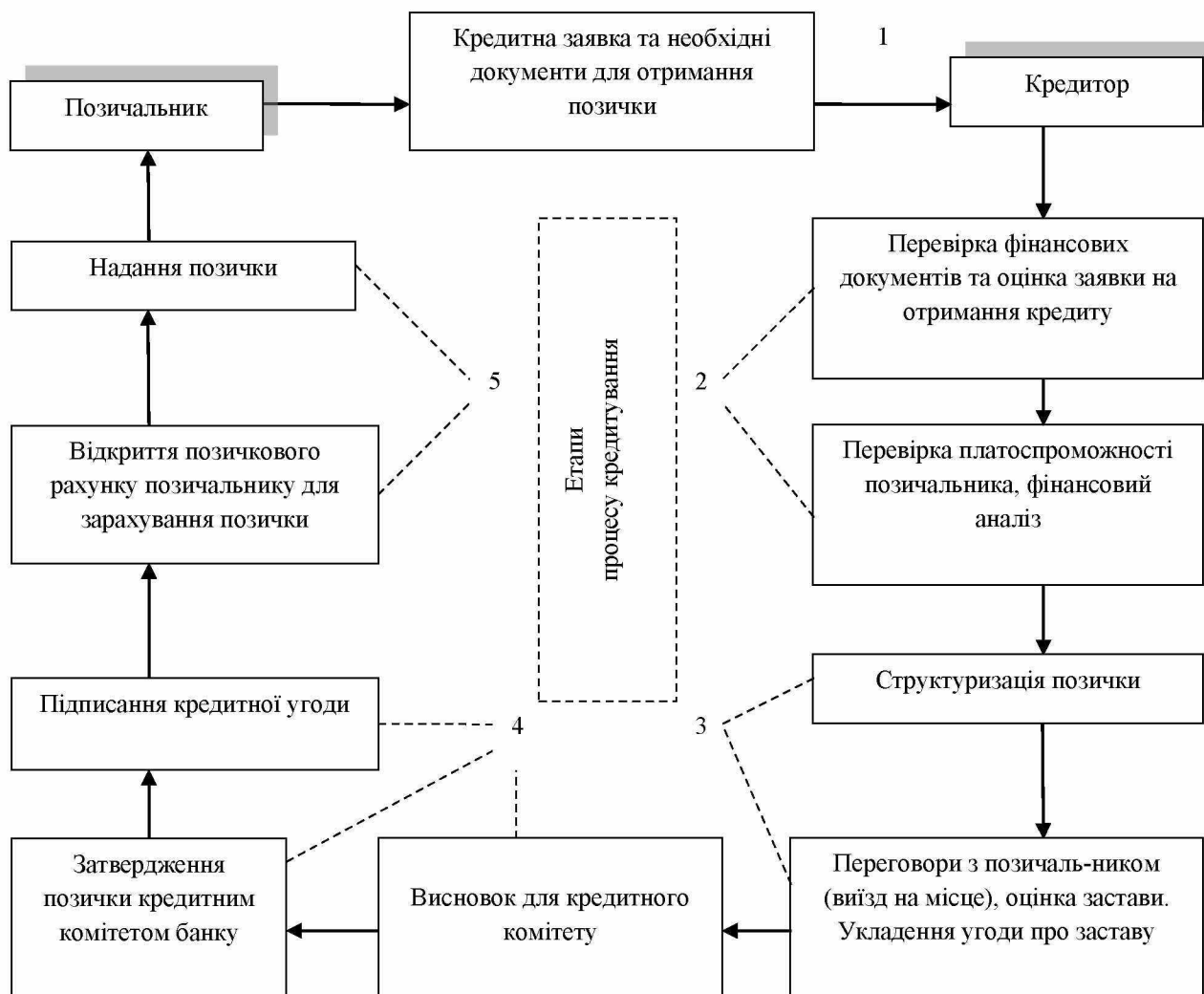
- виплата позики. Після підписання договору позика виплачується позичальнику (на банківський рахунок або готівкою). Погашення позики здійснюється відповідно до графіка виплат, який включає основну суму та відсотки.

- моніторинг та погашення позики. Банк контролює своєчасність

платежів позичальника. У разі порушення термінів виплат банк може застосувати штрафи або розпочати процедуру стягнення боргу.

- закриття позики. Після повного погашення позики та відсотків, банк підтверджує закриття кредиту, позичальник отримує відповідні документи про закриття боргу.

Ці етапи можуть варіюватися залежно від виду позики та конкретних вимог банку. У додатку Г узагальнено відомості про порядок отримання банківських позик і визначає основні аспекти цього процесу, на які повинно звертати увагу керівництво підприємства та його фінансові служби. Пропонуємо виділити наступні етапи кредитування, що подані на рис .1.3.

* Цифри позначають етапи процесу кредитування

Рис. 1.3. Порядок надання кредиту

Для отримання кредиту позичальник (керівник, фінансовий менеджер чи інша уповноважена особа) спочатку звертається до банку для проведення попередніх переговорів. Це може відбуватися за допомогою телефонного звернення або особистої зустрічі з відповідним працівником кредитного відділу банку.

Під час співбесіди представник підприємства повинен з'ясувати основні критерії та умови отримання кредиту, строки, на які можна його отримати, діапазон відсоткових ставок, порядок погашення і перелік документів, які необхідно подати банку. На основі цієї співбесіди оцінюються шанси на отримання кредиту та приймається рішення про доцільність подальших переговорів з обраним банком. У разі успішних попередніх переговорів фінансові служби підприємства готують пакет документів, необхідних для розгляду банком питання про надання кредиту. Як було вказано раніше, основний метод фінансування - це банківський кредит, який надається різним суб'єктам під час тимчасового користування за умовами, що визначені у кредитному договорі. Серед основних умов цього виду кредитування слід відзначити його забезпеченість, строк погашення, плату та цільове спрямування. Процес кредитування, встановлений банківськими правилами, визначає конкретні кроки банківського кредитування та забезпечує його відповідно до вимог кредитної політики банку. Різні автори мають відмінні точки зору щодо тлумачення та кількості етапів кредитного процесу, яких повинен дотримуватися банк [22].

Кожен банк складає перелік документів відповідно до вибраної ним методології оцінювання кредитоспроможності позичальника та його інформаційних потреб. Це означає, що кожен банк може вимагати свій специфічний перелік документів від потенційного клієнта.

Зазвичай для отримання кредиту необхідно надати такі документи:

- клопотання (лист, заява) позичальника до Голови правління банку з проханням надати кредит. В ньому вказуються: реквізити позичальника, мета кредиту, сума, терміни використання коштів, вид кредитного забезпечення, а

також зобов'язання щодо своєчасного погашення основної суми та відсотків;

- протокол рішення зборів власників про дозвіл на надання кредиту на визначену суму і передачу майна в заставу, де вказуються параметри майна, його вартість і місцезнаходження;

- фінансова та податкова звітність: баланси за останні 2-3 роки (щоквартальна розбивка за останній рік), звіти про фінансові результати та рух грошових коштів, декларація про прибуток підприємства (з додатками), розшифровка дебіторської та кредиторської заборгованості на останню звітну дату;

- інформація про заборгованість за банківськими кредитами;

- висновки аудитора про фінансовий стан підприємства та копії актів перевірок податковими органами;

- бізнес-план, що містить розрахунок потреби в капіталі, терміни освоєння та окупності коштів, прогноз грошових потоків;

- копії контрактів, договорів, рахунків-фактур, митних декларацій та інших документів, які стосуються цілей залучення кредиту;

- документи, що підтверджують вид кредитного забезпечення;

- відомості від банків про відсутність заборгованості за кредитами на рахунках позичальника;

Зазвичай, для отримання кредиту позичальник також має відкрити поточний рахунок у банку, що надає кредит.

Юридичні особи, які беруть кредити, можуть враховувати виплачені відсотки як витрати, що зменшують оподатковуваний прибуток. Проте застосовуються певні обмеження. Наприклад, у багатьох країнах діють правила тонкої капіталізації, які обмежують розмір відсотків, що визнаються витратами. Наприклад, в Україні такі обмеження стосуються відсотків за кредитами від пов'язаних нерезидентів. Ще одним нюансом є мета кредитування: Відсотки за кредитами, залученими для фінансування некомерційної діяльності, не враховуються як витрати.

У разі використання кредитів у валюті виникають валютні різниці, які

впливають на базу оподаткування. Наприклад: позитивна валютна різниця (зміцнення гривні) збільшує доходи; негативна валютна різниця (девальвація гривні) збільшує витрати.

Бізнес, який отримує державні пільгові кредити (наприклад, у межах програм підтримки), може бути зобов'язаний включати суму знижки на відсотки або частково компенсованих виплат до оподатковуваного доходу.

Штрафи та пені за прострочення кредитів мають різний податковий статус. Зокрема, для позичальника - суми штрафів не визнаються витратами, що зменшують оподатковуваний дохід; а для кредитора, отримані штрафи включаються до складу доходів. У разі залучення кредитів від іноземних кредиторів необхідно враховувати ставки податку на репатріацію (утримання податків з відсотків, що виплачуються нерезидентам) та міжнародні угоди про уникнення подвійного оподаткування, які можуть зменшити ставку податку.

Кредити від нерезидентів підлягають валютному контролю, що включає перевірку умов кредиту та цільового використання коштів. Якщо кредитор списує заборгованість позичальника, така сума може вважатися доходом позичальника і підлягати оподаткуванню. Для кредитора списана заборгованість враховується як витрати.

Податкові аспекти кредитів є багатограними і залежать від багатьох чинників, включаючи статус сторін, вид кредиту та мету використання коштів. Для уникнення помилок у податковому обліку рекомендується консультуватися з фахівцями з податкового права, особливо у випадках залучення значних сум або роботи з іноземними кредиторами.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Сфера банківського кредитування в Україні є складною та багатогранною, охоплюючи правові, економічні та соціальні аспекти. Її

регулювання спрямоване на забезпечення балансу між інтересами кредиторів і позичальників, підтримку стабільності фінансової системи, а також стимулювання економічного розвитку.

Основу правового регулювання складають закони, які визначають правила функціонування банківської системи та кредитних відносин. Зокрема, Закон України «Про банки і банківську діяльність» закладає фундаментальні принципи роботи банків, включаючи видачу кредитів, управління ризиками та дотримання стандартів прозорості. Він також передбачає суворі вимоги до ліцензування банків і контролю їх діяльності, що забезпечує довіру до фінансової системи [4].

Особливу увагу приділено захисту прав споживачів фінансових послуг через Закон «Про споживче кредитування». Цей нормативний акт регулює взаємовідносини між банками та фізичними особами-позичальниками. Він зобов'язує банки прозоро інформувати клієнтів про реальну вартість кредиту, враховуючи всі комісії та процентні ставки, а також дозволяє позичальникам достроково погашати кредити без значних штрафів. Це зменшує ризик непорозумінь і фінансових утисків споживачів.

Значна частина кредитування пов'язана із забезпеченням виконання зобов'язань. Закон «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» встановлює механізми оформлення застави, реєстрації прав кредиторів на майно та процедури стягнення у разі невиконання зобов'язань. Такі норми дозволяють банкам мінімізувати ризики, водночас зберігаючи права позичальників на захист від несправедливих дій [54].

Важливою складовою є регулювання Національним банком України (НБУ), який видає постанови щодо управління кредитними ризиками, формування резервів, перевірки платоспроможності позичальників та встановлення загальних стандартів для банків. НБУ також забезпечує моніторинг економічної стабільності та коригування політики у відповідь на кризові явища, такі як економічні спади або валютні коливання.

У сфері стягнення боргів законодавство також має важливе значення.

Закони про виконавче провадження та реструктуризацію боргів дозволяють забезпечити ефективне повернення кредитів, мінімізуючи соціальні ризики для боржників. Це особливо актуально у випадках неплатоспроможності фізичних осіб або підприємств, які можуть скористатися механізмами реструктуризації для збереження своїх фінансових позицій.

Загалом, законодавство у сфері банківського кредитування в Україні спрямоване на забезпечення справедливих і прозорих відносин між банками та позичальниками, захист прав обох сторін і зменшення фінансових ризиків. Однак його реалізація вимагає постійного вдосконалення та адаптації до змінних економічних умов, зокрема для врахування нових викликів, таких як цифровізація фінансових послуг та зростання популярності мікрокредитів.

Українські вчені приділяють значну увагу поняттю «кредит», адже воно є ключовим елементом економічної системи та фінансової сфери. Аналіз праць провідних фахівців у цій галузі дозволяє визначити різні підходи до розуміння сутності кредиту.

Українські економісти, зокрема такі як Лаврушин О. І., підкреслюють, що кредит - це економічна категорія, яка виникає на основі перерозподілу тимчасово вільних грошових ресурсів між суб'єктами господарювання. У цьому контексті кредит характеризується: тимчасовим користуванням ресурсами; необхідністю повернення та сплати відсотків; взаємною вигодою для кредитора і позичальника.

Серед функцій, які визначають українські вчені (Петрова Ю. С., Криворучко І. В.):

- перерозподільна (спрямована на ефективний розподіл ресурсів);
- емісійна (створення кредитних грошей);
- стимулююча (заохочення розвитку підприємницької діяльності);
- регуляторна (вплив на грошовий обіг).

На думку таких фахівців, як Барановська Н. О., кредит у правовому сенсі розглядається як договірні відносини між кредитором і позичальником,

що регулюються законодавством України. Законодавство підкреслює обов'язковість повернення, платність і строковість кредиту.

Згідно з роботами Федосова В. М. та інших фінансистів, кредит є інструментом фінансової політики держави. Зокрема, використання кредитних механізмів дозволяє підтримувати стабільність економіки, стимулювати інвестиції та контролювати інфляційні процеси.

У контексті глобалізації та цифровізації українські вчені, такі як Бондарчук О. Г., досліджують нові форми кредитних відносин, включаючи: розвиток споживчого кредитування; кредит через цифрові платформи; використання криптовалют як засобу кредитування.

Такі вчені, такі як Гриньова В. М., аналізують кредит як чинник, що впливає на рівень життя населення. Доступність кредитів розглядається як інструмент розширення можливостей споживання, але водночас як ризик накопичення боргових зобов'язань.

Отже, українські науковці узгоджуються в тому, що кредит - це складна, багатогранна економічна категорія. Його розуміння варіюється залежно від контексту: економічного, фінансового, правового чи соціального. У сучасних умовах кредит стає важливим інструментом розвитку економіки, але потребує регулювання задля мінімізації ризиків як для окремих суб'єктів, так і для економіки загалом.

Проблеми бухгалтерського обліку кредитів є важливими для фінансової звітності підприємств та організацій. Оскільки кредити становлять суттєву частину фінансових зобов'язань, правильний облік є необхідним для відображення реального фінансового стану компанії. Однак на практиці існує кілька основних проблем, що виникають при обліку кредитів, а також шляхи їх подолання.

Спроби узагальнити проблеми бухгалтерського обліку кредитів та можливі шляхи їх вирішення представлені в табл. 1.1.

Таким чином, правильне ведення бухгалтерського обліку кредитів потребує постійного вдосконалення нормативної бази, впровадження

міжнародних стандартів, розвитку систем оцінки ризиків та автоматизації процесів. Це дозволить знизити ризики помилок та забезпечити точність фінансової звітності.

Таблиця 1.1

Проблеми бухгалтерського обліку кредитів та шляхи їх подолання

Проблема/шляхи вирішення	Характеристика
1	2
Проблеми бухгалтерського обліку кредитів	
Недосконале регулювання та законодавство.	У багатьох випадках нормативно-правові акти не є достатньо чіткими або актуальними, що ускладнює правильне відображення кредитних операцій. Це може спричинити помилки при обліку валютних кредитів, процентних ставок або умов реструктуризації кредиту. Крім того, національні стандарти бухгалтерії не завжди відповідають міжнародним вимогам, що створює труднощі для компаній, які працюють з міжнародними кредитами.
Труднощі у визначенні вартості кредитів.	Визначення справедливої вартості кредиту є складним, особливо у разі коливань валютного курсу чи зміни ринкових умов. Це призводить до проблем при коректному відображенні зобов'язань у фінансових звітах.
Проблеми з класифікацією та амортизацією процентних витрат.	Правильне визначення періоду амортизації та облік процентних витрат можуть бути ускладнені для довгострокових кредитів. Невірне віднесення витрат на амортизацію може призвести до спотворення фінансових результатів.
Невизначеність щодо реструктуризації кредитів.	реструктуризація кредитів, наприклад, зміна умов погашення чи процентних ставок, вимагає коригування в обліку, але для цього часто відсутні чіткі методики або стандарти.
Ризики неплатоспроможності та дефолту.	Облік кредитних ризиків, таких як дефолт позичальника або зниження кредитоспроможності, є важливою складовою бухгалтерії, проте ці ризики важко точно передбачити, що ускладнює їх коректне відображення.
Шляхи подолання проблем	
Удосконалення нормативної бази.	Одним із шляхів подолання проблем є оновлення нормативно-правових актів з урахуванням сучасних економічних реалій і нових фінансових інструментів. Необхідно розробляти чіткі стандарти бухгалтерського обліку, що відповідають міжнародним вимогам, аби забезпечити прозорість і зрозумілість при обліку кредитів.
Використання міжнародних стандартів бухгалтерії (IFRS).	Впровадження міжнародних стандартів бухгалтерії допоможе зменшити невизначеність у питаннях обліку кредитів, врахувати зміни умов кредиту та правильно відобразити резерви під кредитні ризики.
Поліпшення системи моніторингу та оцінки кредитних ризиків.	Важливо використовувати сучасні методи для оцінки кредитних ризиків, що дозволяють більш точно прогнозувати можливі фінансові труднощі або дефолти та відповідно коригувати облік зобов'язань.

Продовж. табл. 1.1

А	Б
Автоматизація обліку.	Впровадження сучасних автоматизованих систем для обліку кредитів допоможе зменшити людські помилки та підвищити точність фінансової звітності. Ці системи забезпечують більш ефективне управління кредитними зобов'язаннями та моніторинг умов кредитування.
Покращення кваліфікації бухгалтерів.	Для ефективного обліку кредитів важливо постійно підвищувати кваліфікацію бухгалтерів, проводити тренінги та семінари, щоб вони могли ефективно застосовувати новітні стандарти та методики в обліку кредитів.

За останні п'ять років в Україні в сфері банківського кредитування виникли численні проблеми, які значною мірою відображають економічні та політичні виклики, з якими зіштовхувалася країна. Одна з головних проблем - це високі процентні ставки на кредити. Основною причиною цього є інфляційні процеси, нестабільність економіки, а також висока облікова ставка Національного банку України. Це робить кредити значно дорожчими як для фізичних осіб, так і для підприємств, що, в свою чергу, обмежує попит на позики [58].

Ще однією суттєвою проблемою є нестабільна економічна та політична ситуація в Україні, зокрема війна з Росією. Невизначеність і постійний ризик у країні значно знижують рівень довіри до банківської системи, що стає на заваді активному кредитуванню. Як наслідок, багато підприємств та фізичних осіб обережно ставляться до кредитування, оскільки не впевнені у стабільності фінансових умов [9].

Крім того, важливою проблемою є обмежений доступ до кредитів для малих і середніх підприємств. Банки часто висувають високі вимоги до забезпечення позик, що ускладнює отримання кредитів підприємцями. Ці труднощі поглиблюються через непередбачуваність економічного середовища та низький рівень довіри до бізнес-сектору. Малий бізнес також часто не має достатніх фінансових резервів або гарантів, щоб забезпечити позику, що ще більше обмежує їх можливості для залучення кредитних ресурсів.

Залишаються актуальними й проблеми з непрацюючими кредитами. Банки зберігають значний обсяг неплатежів за наданими позиками, що обтяжує їх фінансову стійкість. Ці кредити потребують створення резервів, що обмежує можливість банків надавати нові позики та підтримувати здоровий рівень ліквідності.

Ще однією проблемою є низький рівень фінансової грамотності серед населення. Багато громадян не мають достатніх знань для ефективного користування кредитними послугами, що призводить до труднощів з обслуговуванням боргів і збільшенням боргових зобов'язань. Це створює додаткові ризики як для позичальників, так і для самих банків.

Незважаючи на ці труднощі, в Україні спостерігається розвиток цифрового банкінгу та онлайн-кредитування. Це дозволяє спростити процес отримання кредитів, знижуючи витрати та полегшуючи доступ до фінансування для широкого кола споживачів. Однак цей процес також ставить під питання роль традиційних банків, що може змінити баланс на ринку кредитування.

І нарешті, хоча в Україні є досить багато банків, рівень конкуренції на ринку кредитування все ще залишається низьким. Велика частка ринку контролюється кількома великими установами, що не завжди стимулює зниження процентних ставок чи покращення умов для позичальників.

Ці проблеми вимагають комплексних заходів з боку уряду, Національного банку України та самих фінансових установ для стабілізації фінансової ситуації в країні, поліпшення доступу до кредитів та загальної підтримки економічного розвитку.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК КРЕДИТІВ БАНКУ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «XXX» було засноване 17 червня 2008 року і є правонаступником Дочірнього підприємства «Агрофірма Оріон» у межах розподільчого балансу.

Компанія розташована в селі Штомпелівка, що знаходиться за 8 км від міста Хорол і за 110 км від Полтави. Найближча залізнична станція розміщена на відстані 3 км. Господарство має вигідне географічне положення та хорошу транспортну інфраструктуру: дороги з твердим покриттям, які знаходяться в хорошому стані.

Через територію підприємства проходять автотраса Київ-Харків і залізнична лінія Кременчук-Бахмач. На даний час господарство включає 10 населених пунктів, а центральна садиба розташована в селі Штомпелівка.

ТОВ «XXX» обробляє орендовані земельні ділянки, основна частина яких знаходиться на чорноземах, що забезпечує можливість отримання високих і стабільних врожаїв усіх сільськогосподарських культур при належному застосуванні агротехнічних заходів.

Основною метою діяльності підприємства є задоволення потреб населення в товарах і послугах, формування ринкової інфраструктури в Україні та отримання прибутків.

Підприємство здійснює такі види діяльності за КВЕД:

- 01.21.0 - Розведення великої рогатої худоби (ВРХ);
- 01.30.0 - Змішане сільське господарство.

Крім того, ТОВ «XXX» займається рослинництвом. Основні культури, що вирощують – пшениця, кукурудза на зерно, ячмінь, гречка, соя, соняшник.

Рослинництво, як комплексна галузь, складається з декількох галузей: зерновиробництво, буряківництво, льонарство, картоплярство, овочівництво, кормо-виробництво та ін. Відповідно до цього формуються певні виробничі типи господарств, які відрізняються один від одного технологією та організацією виробництва, кваліфікацією робочої сили, вироблюваною продукцією. Посівна площа – площа ріллі або інших розораних угідь, яка зайнята посівами сільськогосподарських культур.

Для очищення, сушки та збереження зерна господарство має зерноочисний комплекс КЗС-20, сушарку для зерна (16 т/нормо-зміну), криті токи ємністю 4000 т зерна, зерносховище площею 1800 м², комбікормовий завод ОКЦ-30 та екструдер з потужністю 3 тонни за зміну.

До складу земель господарства входять як сільськогосподарські угіддя (рілля, перелоги, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища), так і несільськогосподарські (землі під господарськими будівлями та дворами, шляхи, землі, що перебувають у стадії меліорації, землі тимчасової консервації та забруднені, які не використовуються в сільському господарстві).

Земля є основним ресурсом для сільськогосподарського виробництва і важливим національним багатством, що забезпечує життєдіяльність суспільства. Тому раціональне використання землі є пріоритетним завданням сільського господарства.

Використавши дані ТОВ «ХХХ» за 2021 – 2023 рр. проведемо оцінку динаміки та структури посівних площ досліджуваного підприємства (табл. 2.1).

Аналіз даних табл. 2.1 показав, що загальна посівна площа ТОВ «ХХХ» у 2023 р. порівняно з 2021 р. зменшилася на 406 га, або на 2 %.

В розрізі культур збільшення відмічено по площі під соняшник на 52 га, ярого ячменю на 1678 га, або на 99,5 % та площі під посів гречки на 796 га (100 %).

Таблиця 2.1

**Динаміка та структура посівних площ ТОВ «ХХХ»
за 2021 – 2023 рр., га**

Культури	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р.	
	га	у % до під-сумку	га	у % до під-сумку	га	у % до під-сумку	абсолютне	відносне, %
Соняшник	7799	38,2	8756	40,1	7851	39,2	+52	+0,7
Соя	6135	30,0	5430	24,8	4089	20,4	-2046	-33,3
Кукурудза на зерно	4814	23,6	5837	26,7	3928	19,6	-886	-18,4
Ячмінь	1686	8,3	1839	8,4	3364	16,8	+1678	+99,5
Гречка	-	-	-	-	796	4,0	+796	+100,0
Всього	20434	100,0	21862	100,0	20028	100,0	-406	-2,0

Зменшення посівних відбулося під такі культури: кукурудзи на зерно на 886 га, або на 18,4 % та сої на 2046 га, або на 33,3 %. У структурі посівних площ ТОВ «ХХХ» протягом 2021 - 2023 рр. найбільша питома вага посівних площ припадає на соняшник та сою. Графічно динаміку посівних площ ТОВ «ХХХ» представлено на рис. 2.1.

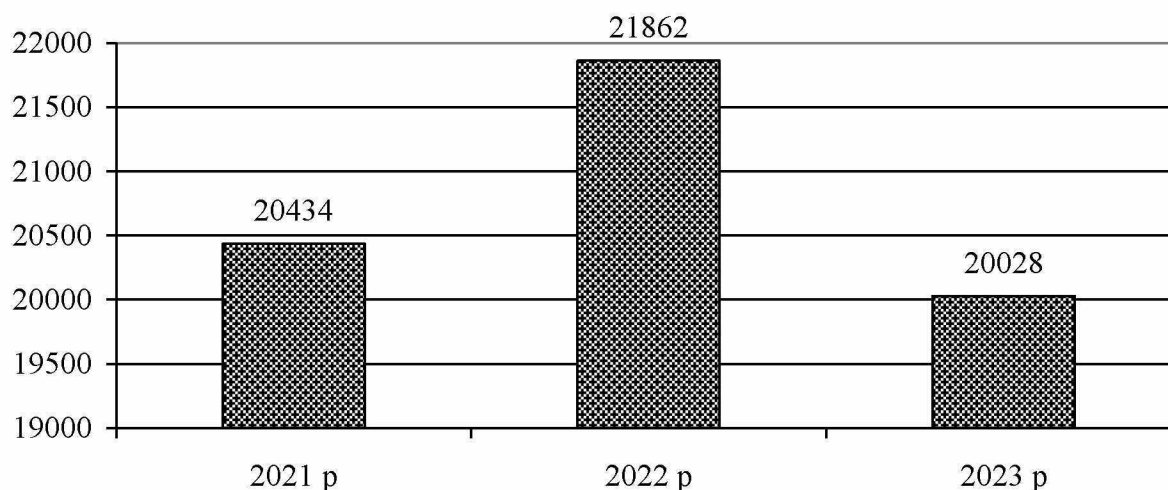

Рис. 2.1. Динаміка посівних площ ТОВ «ХХХ» за 2021 – 2023 рр., га

Товариство зобов'язане вести бухгалтерський облік своєї діяльності та надавати статистичну інформацію й адміністративні дані відповідно до вимог законодавства. ТОВ «ХХХ» створене та функціонує відповідно до чинних

нормативних актів з метою отримання прибутку шляхом здійснення різних видів діяльності.

Облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що застосовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. У наказі «Про облікову політику» ТОВ «XXX» зазначено, що головний бухгалтер має дотримуватись єдиної методології ведення бухгалтерського обліку на основі журнально-ордерної системи.

Також у наказі визначено, що протягом року необхідно застосовувати єдину методологічну основу бухгалтерського обліку, складати та надавати фінансову звітність у встановлені терміни на основі Положень (стандартів) бухгалтерського обліку: щомісяця до 20 числа наступного місяця і щорічно до 25 лютого наступного року. Цей наказ має відображати особливості організації обліку та складання фінансової звітності.

Облікова політика ТОВ «XXX» розробляється на багато років й може змінюватись лише у випадках наведених на рис 2.1.

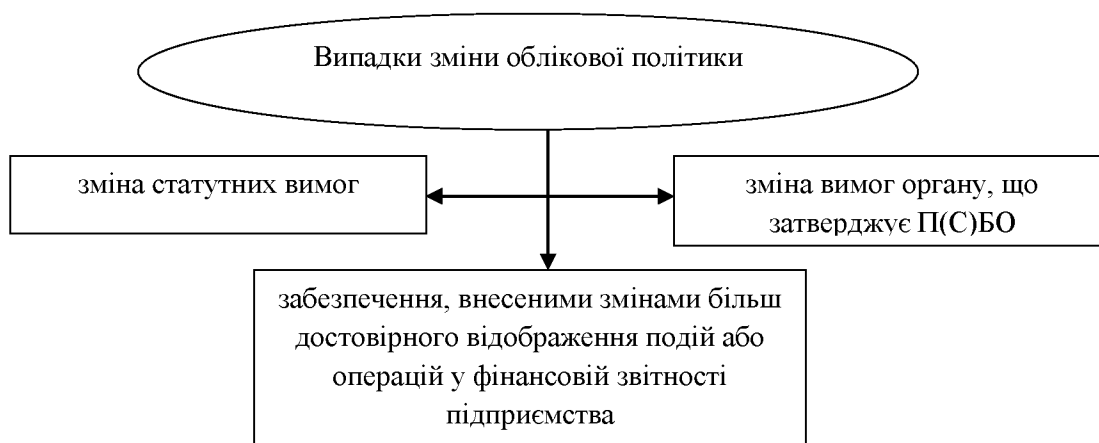

Рис 2.2. Випадки зміни облікової політики на підприємстві

У Наказі про облікову політику підприємства необхідно врегулювати наступні питання, пов'язані із зобов'язаннями (додаток Д):

- категорії резервів, їх формування та спрямованість використання;
- порядок та основні джерела формування резервів;
- терміни проведення інвентаризації зобов'язань підприємства;
- бухгалтерські документи, пов'язані з обліком заборгованості перед

кредиторами, та графік обігу цих документів;

- процедури контролю за цільовим фінансуванням, коштами резервів і фондів, а також контроль за правильністю розрахунків із кредиторами.

Елементи облікової політики, пов'язані із зобов'язаннями, подано в додатку Д.

Графік документообігу - це узгоджений порядок обробки інформації, яка вказана в первинних документах. Він визначає терміни складання, надсилання та обробки цих документів, перелік документів, час їхньої передачі, відповідальних осіб за їх складання, порядок подання документів до бухгалтерії, терміни обробки та проходження документів у межах відділу обліку і завершення всіх робіт на звітний період перед складанням бухгалтерського балансу та звітності (додаток Є).

2.2. Облік кредитів банку та відображення інформації у звітності

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» і НП(С)БО 11 «Зобов'язання» банківські кредити, отримані підприємством, визначаються як зобов'язання. Із метою обліку кредити прийнято ділити на два види [41, 42]:

- поточні - вони повинні бути погашені протягом 12 місяців із дати балансу чи протягом операційного циклу підприємства;

- довгострокові - строк їх погашення більше 12 місяців чи більше операційного циклу.

Всі довгострокові зобов'язання в НП(С)БО 11 розділені на чотири групи [42]: 1) кредити банків; 2) інші фінансові зобов'язання; 3) відстрочені податкові зобов'язання; 4) інші зобов'язання.

Таке групування довгострокових зобов'язань не відповідає тому групуванню, що дане в Плані рахунків, затвердженому на два місяці раніше НП(С)БО 11.

Нагадаємо, що в Плані рахунків для відображення довгострокових зобов'язань виділений найменший за кількістю рахунків п'ятий розділ.

Рахунок 50 «Довгострокові позики» в бухгалтерському обліку використовується для обліку зобов'язань підприємства перед кредиторами та іншими фінансовими установами за позиками та іншими довгостроковими фінансовими зобов'язаннями, термін погашення яких більше одного року.

Рахунок 50 є пасивним рахунком, тобто на ньому обліковуються суми, які підприємство зобов'язане повернути своїм кредиторам у довгостроковій перспективі. Це можуть бути кредити, позики, інші фінансові зобов'язання, які надані підприємству на термін понад 12 місяців.

Суми одержаних довгострокових позик відображаються на кредиті рахунку 50 «Довгострокові позики», а погашення боргу за ними та переведення до поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями відображаються на дебеті цього ж рахунку.

На рис. 2.3 подано структуру рахунку 50 «Довгострокові позики».

50 «Довгострокові позики»	→	501	→	Довгострокові кредити банків у національній валюті
	→	502	→	Довгострокові кредити банків в іноземній валюті
	→	503	→	Відстрочені довгострокові кредити банків у національній валюті
	→	504	→	Відстрочені довгострокові кредити банків в іноземній валюті
	→	505	→	Інші довгострокові позики в національній валюті
	→	506	→	Інші довгострокові позики в іноземній валюті

Рис. 2.3. Структура рахунку 50 «Довгострокові позики»

Дуже важливим є питання визначення вартості зобов'язань, за якою вони відображаються в балансі. Це особливо стосується довгострокових зобов'язань, на які начислюються відсотки. Згідно з пунктом 10 НП(С)БО 11, такі зобов'язання відображаються в балансі за їхньою поточною вартістю.

Отже, до довгострокових позикових коштів відносяться: довгострокові кредити банків, операції з довгостроковими векселями, операції з

облігаціями та фінансової оренди.

Рахунок 50 має такі субрахунки: 501 «Довгострокові кредити банків у національній валюті», 502 «Довгострокові кредити банків іноземній валюті», 503 «Відстрочені довгострокові кредити банків у національній валюті», 504 «Відстрочені довгострокові кредити банків в іноземній валюті», 505 «Інші довгострокові позики в національній валюті»; 506 «Інші довгострокові позики в іноземній валюті» [69].

На рахунках 501 та 502 фігурують суми боргів перед банками за отриманий кредит у національній та іноземній валюті відповідно. На рахунках 503 та 504 відображаються суми заборгованості перед банками за кредит, строк погашення якого відкладено, також у національній та іноземній валюті. Рахунки 505 та 506 показують суми довгострокової заборгованості за зобов'язаннями, пов'язаними з залученням позикових коштів (окрім кредитів банків) в обох валютах.

Аналітичний облік проводиться за кожним кредитом (позикою) окремо зазначеними банками та строками погашення кредиту (позики).

У табл. 2.2 наведено кореспонденцію рахунків з обліку довгострокових позик (кредитів), операцій з облігаціями та фінансової оренди основних засобів.

Таблиця 2.2

Кореспонденція рахунків з обліку довгострокових зобов'язань

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Зарахування довгострокових позик на поточні рахунки обліковується на рахунках	31	50	50000
Переведення короткострокових позик до складу довгострокових у зв'язку зі змінами умов кредитування обліковується	60	50	30000
За користування довгостроковими позиками банку нараховуються проценти, які включаються до складу фінансових витрат і обліковуються на рахунках	951	684	10080
Погашення довгострокових позик і процентів за ними	50	31	200800

Погашення довгострокових позик завжди передбачає дострокове погашення. Довгострокові зобов'язання - це ті, які мають бути погашені

через більше ніж дванадцять місяців.

Якщо погашення відбувається до закінчення цього терміну, це вважається достроковим погашенням. Такі випадки рідко зустрічаються у взаєминах між підприємством і кредитором. Зазвичай зобов'язання погашаються згідно з умовами кредитного договору, який передбачає графік погашення. У такому разі довгострокові зобов'язання спочатку перетворюються на поточні, а потім погашаються у встановлений термін.

До короткострокових позик відносяться кредити банків на короткий термін, операції з короткостроковими векселями, поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями та розрахунки за нарахованими відсотками (орендні платежі). На рис. 2.4 міститься характеристику рахунків для обліку короткострокових позик.

Рис. 2.4. Структура рахунку 60 «Короткострокові позики»

Щодо поточних зобов'язань підприємств, НП(С)БО 11 надає обмежену інформацію: вони відображаються в балансі за сумою погашення. Розглянемо детальніше, як поточну кредиторську заборгованість фіксують у бухгалтерському обліку. Короткострокові кредити банків - це сума грошових зобов'язань підприємства перед банками за позиками, які вони отримали на тимчасовий період. Банки можуть надавати короткострокові кредити в разі тимчасових фінансових труднощів, пов'язаних із зростанням витрат на виробництво та обіг, коли немає достатньо коштів на покриття цих витрат.

Облік короткострокових кредитів банків здійснюється на рахунку

60 «Короткострокові позики». Зарахування на цей рахунок відображає отримання позики, а списання коштів з цього рахунку відбувається під час погашення зобов'язань за позиками або переведення короткострокових позик у довгострокові через зміни умов кредитування [12].

Таблиця 2.3

**Відображення отримання та виплати короткострокового кредиту
ТОВ «XXX»**

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Отримано на поточний рахунок підприємства короткострокову позику банку	311	601	50000
Нараховано відсотки за використання позики	951	684	1500
Відображено відсотки за використанні позики у складі фінансових результатів підприємства	792	951	1500
Сплачено відсотки за використання позики	684	311	1500
Погашено короткострокову позику банку	601	311	51500

У фінансових звітах підприємства відображаються також відсотки за користування короткостроковими позиками, які сплачуються наприкінці звітного періоду.

- Д-т 792 «Результат фінансових операцій»
- К-т 951 «Проценти за кредит».

При відстроченні оплати короткострокових позик (переведенні в розряд довгострокових):

- Д-т 60 «Короткострокові позики»
- К-т 50 «Довгострокові позики».

Аналітичний облік короткострокових позик на ТОВ «XXX» організовується окремо за кожною позиною. Взаємозв'язок між синтетичним та аналітичним обліком позикових коштів подано в табл. 2.4.

Протягом аналізованого періоду компанія «XXX» скористалася кредитними ресурсами. Короткострокові кредити були отримані для поповнення оборотних коштів, тоді як довгострокові були використані на закупівлю обладнання.

**Взаємозв'язок синтетичного та аналітичного обліку позикових коштів
ТОВ «ХХХ» Полтавського району**

Вид позикового капіталу	Синтетичний облік	Аналітичний облік
Кредити	в цілому за кредитами	за позикодавцями в розрізі кожного кредиту
Позики	в цілому за позиками	за позикодавцями в розрізі кожної позики
Лізинг	за валютою надання	за видами та термінами погашення
Факторинг	за видами факторингових послуг	за позикодавцями в розрізі кожної позики

Операції щодо отримання довгострокових та поточних позик фіксуються у відповідному журналі-ордері на рахунках 50 та 60. У цьому журналі відображаються рухи за кредитами на рахунках 50 «Довгострокові позики» та 60 «Короткострокові позики» згідно з кореспондуючими рахунками. Записи в журналі здійснюються на основі банківських виписок та додаткових документів. Також окремо відзначається перенесення короткострокових позик на довгострокові, виплата заборгованості з них та перенесення частини довгострокових зобов'язань у поточні заборгованості за довгостроковими позиками. У цьому розділі наводяться дані про нарахування відсотків окремо за довгостроковими та короткостроковими позиками як за поточний місяць, так і за період з початку року.

Нарахування відсотків проводяться за періодами, на які складається баланс підприємства, із частотою не рідше одного разу на квартал. Методологічні принципи відображення зобов'язань та їх розкриття у бухгалтерському обліку визначені відповідно до НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [42].

Інформація про зобов'язання перед кредиторами включена в другому та третьому розділах пасиву балансу: «Довгострокові зобов'язання та забезпечення» та «Поточні зобов'язання і забезпечення» відповідно. Також вона представлена у першому розділі звіту про фінансові результати та розділі звіту про рух грошових коштів (Розділ III: Рух коштів від фінансової

діяльності). Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначені правила відображення позичених та залучених коштів до та після його введення в дію (табл. 2.5) [41].

Таблиця 2.5

Відображення інформації про кредити та інші позикові кошти у фінансовій звітності

Показник	Рахунок	Форма та рядок фінансової звітності
Довгострокові кредити банків	50	Ф. 1., р. 1510
Короткострокові кредити банків	60	Ф. 1., р. 1600
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	61	Ф. 1., р. 1610
Фінансові витрати	951	Ф.2, р. 2250
Отримання та погашення позик		Ф. 3, р. 3305,3350 (прямим методом)
		Ф. 3, р. 3305 (гр. 3), 3350 (гр. 4) (непрямим методом)

У існуючих Примітках до фінансової звітності наведені пояснення лише щодо одного типу зобов'язань - забезпечення. Є окремий розділ, де надається інформація про дебіторську заборгованість разом із строками її погашення.

Проте, немає жодної інформації в Примітках до фінансової звітності щодо довгострокових та поточних зобов'язань. Важливо відзначити, що у Примітках до фінансової звітності повинна міститися інформація про походження, наявність та погашення зобов'язань, а також про можливі витрати, пов'язані з ними.

Що стосується поточних зобов'язань, необхідно вказати суми та строки їх погашення, а також навести інформацію про зобов'язання, які були перенесені (виключені із складу поточних зобов'язань) з поясненням причин такої зміни. Також варто вказати перелік та значні суми зобов'язань, які включені до розділу балансу «Інші поточні зобов'язання».

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Фінансовий стан підприємства - це складне поняття, яке формується через взаємодію всіх аспектів фінансових відносин на підприємстві. Він визначається різноманітними факторами виробництва і господарювання та представлений рядом показників, які відображають наявність, розподіл і використання фінансових ресурсів. Ці показники розраховуються на основі інформації з щорічної фінансової звітності, зокрема балансу (додатки Ж.1, К.1, Л.1). Майновий стан підприємства відображається через склад, розподіл, структуру та зміни активів (власності) та пасивів (власного капіталу і зобов'язань).

Для оцінки майнового стану досліджуваного підприємства скористаємося даними табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Динаміка та структура майна підприємства ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр.

Види активів (майна)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни (+,-) 2023 р. до 2021 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	час- тки, в.п.	у %
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Майно - всього	185917	100,0	225633	100,0	228930	100,0	+43013	х	+23,1
1. Необоротні активи	53500	28,8	57883	25,7	67264	29,4	+13764	+0,6	+25,7
1.1. Основні засоби	31549	59,0	35153	60,7	57273	85,1	+25724	+26,2	+81,5
2. Оборотні активи	132291	71,2	167685	74,3	161601	70,6	+29310	-0,6	+22,2
2.1. Запаси	29520	22,3	48775	29,1	86969	53,8	+57449	+31,5	в 3 р.б.
2.1.1. Виробничі запаси	3219	10,9	6368	13,1	8098	9,3	+4879	-1,6	в 2,6 р.б.

Продовж. табл. 3.1

А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.1.2. Незавершене виробництво	10813	36,6	15555	31,9	20500	23,6	+9687	-13,1	+89,6
2.1.3. Готова продукція та товари	15488	52,5	26852	55,1	58371	67,1	+42883	+14,7	в 3,8 р.б.
2.2. Поточні біологічні активи	15796	11,9	13670	8,2	3639	2,3	-12157	-9,7	-77,0
2.3. Поточна дебіторська заборгованість	76016	57,5	73374	43,8	39063	24,2	-36953	-33,3	-48,6
2.4. Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	10892	8,2	30128	18,0	31518	19,5	+20626	1+1,3	в 2,9 р.б.
2.6. Інші оборотні активи	67	0,1	1738	1,0	412	0,3	+345	0,2	в 6,1 р.б.
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	126	0,1	65	0,0	65	0,0	-61	-0,1	-48,4

Аналіз майнового стану ТОВ «ХХХ» виявив як позитивні, так і негативні тенденції у динаміці активів підприємства. Згідно з даними балансу, у 2023 р. порівняно з 2021 р. вартість майна збільшилася на 43013 тис. грн (на 23,1 %), що свідчить про зростання майнового потенціалу підприємства. Зокрема, необоротні активи зросли на 13 764 тис. грн (на 25,7 %), основну частину з яких становлять основні засоби, вартість яких збільшилася на 25 724 тис. грн, або на 81,5 %.

Збільшення оборотних активів на 29310 тис. грн (на 22,2 %) спричинене зростанням вартості запасів на 57449 тис. грн (в 3 рази); зменшенням вартості поточних біологічних активів – на 12157 тис. грн (на 77,0 %), поточної дебіторської заборгованості на 36953 тис. грн (на 48,6 %); зростанням суми грошових коштів та їх еквівалентів – на 20626 тис. грн (в 2,9 рази) та інших оборотних активів – на 345 тис. грн (в 6,1 рази).

На скорочення вартості запасів вплинуло: зростання вартості виробничих запасів – на 4879 тис. грн (в 2,6 рази), зростання незавершеного виробництва – на 9687 тис. грн (на 89,6 %), залишків готової продукції і

товарів – на 42883 тис. грн (в 3,8 рази).

Крім того, спостерігається скорочення груп вибуття на 61 тис. грн або на 48,4 %. В структурі майна ТОВ «XXX» в період з 2021 р. по 2023 р. переважають оборотні активи – 71,2, 74,3 та 70,6 % у 2021, 2022 та 2023 рр.

Графічно динаміку майна ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр. представлено на рис. 3.1.

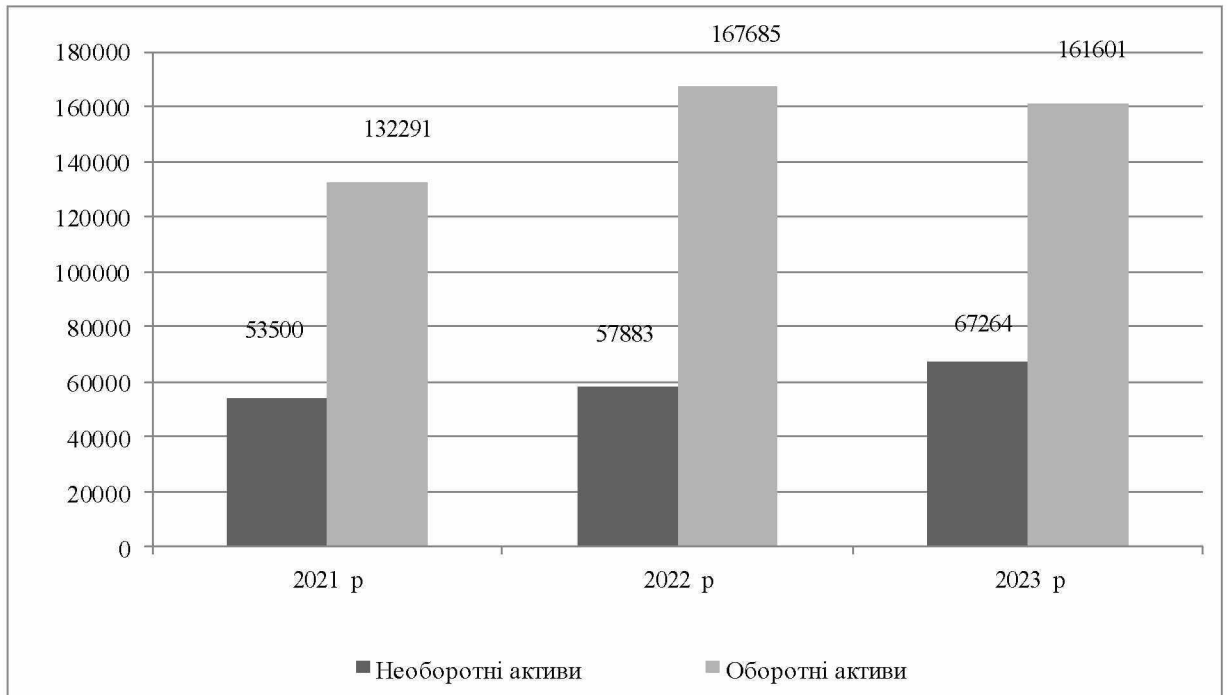

Рис. 3.1. Динаміка та структура активів ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр., тис. грн

Аналіз джерел формування капіталу підприємств, зокрема ТОВ «XXX», здійснюється за допомогою скороченого аналітичного балансу, який створюється шляхом об'єднання однорідних за складом та економічним змістом статей вихідного балансу в окремі групи. Розглянемо аналіз джерел формування капіталу ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр. у табл. 3.2.

На основі даних табл. 3.2 можна зробити кілька висновків. Капітал підприємства зріс у 2023 р. порівняно з 2021 р. на 43013 тис. грн (на 23,1 %), що є позитивним показником.

**Динаміка та структура джерел формування капіталу ТОВ «XXX» за
2021 – 2023 рр.**

Види пасивів (джерел формування капіталу)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни (+,-) 2023 р. до 2021 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	час- тки, в.п.	у %
Капітал - всього	185917	100,0	225633	100,0	228930	100,0	+43013	х	+23,1
1. Власний капітал	181563	97,7	185656	82,3	182371	79,7	+808	-18,0	+0,4
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	7300	4,0	7300	3,9	7300	4,0	-	-	-
1.2. Нерозподілений прибуток	148812	82,0	153038	82,4	150817	82,7	+2005	+0,7	+1,3
2. Зобов'язання і забезпечення	4354	2,3	39977	17,7	46559	20,3	+42205	+18,0	в 10,7 р.б.
2.2. Поточні зобов'язання і забезпечення	4354	100,0	39977	100,0	46559	100,0	+42205	-	в 10,7 р.б.
2.2.1. Поточна кредиторська заборгованість	1252	28,8	33036	82,6	43008	92,4	+41756	+63,6	в 34,4 р.б.

Проте, незважаючи на номінальне збільшення (на 808 тис. грн), частка власного капіталу в загальній структурі джерел капіталу знизилася з 97,7 % до 79,7 %. Це є негативним сигналом, оскільки вказує на зростання залежності ТОВ «XXX» від зовнішніх джерел фінансування.

За 2021 - 2023 рр. відбулося збільшення нерозподіленого прибутку на 2005 тис. грн (на 1,3 %). Зростання зобов'язань та забезпечень ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр. склало 42205 тис. грн (в 10,7 рази).

Довгострокові зобов'язання та забезпечення ТОВ «XXX» були відсутні. Частка поточної кредиторської заборгованості підприємства зросла на 63,6 %. В загальному ж цей показник за досліджуваний період також зріс на 41756 тис. грн (в 34,4 рази) і є свідченням погіршення розрахунків з кредиторами.

Графічно динаміку капіталу ТОВ «XXX» представлено на рис. 3.2.

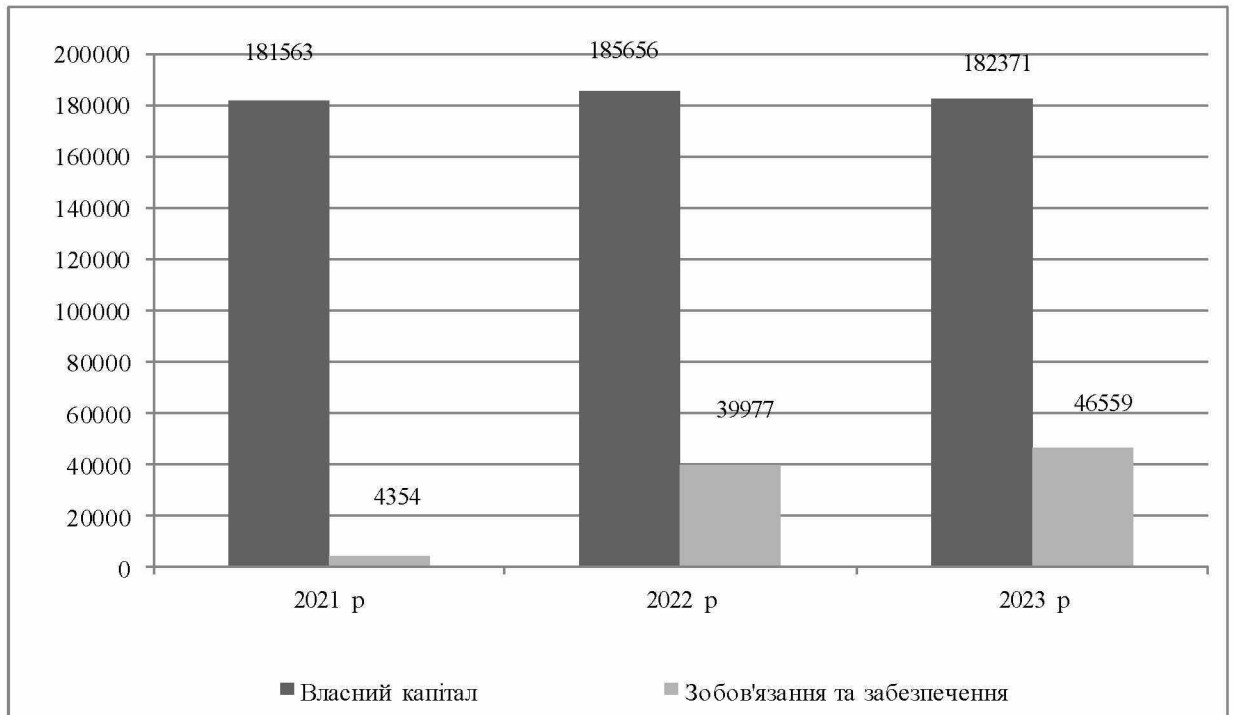

Рис. 3.2. Динаміка капіталу ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр., тис. грн

Здійснено оцінку показників оцінки платоспроможності та ліквідності підприємства ТОВ «XXX» (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Показники оцінювання ліквідності та платоспроможності
ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр.**

Показники	Нормативне значення	Роки			Відхилення (+; -) 2023 р. до 2021 р.
		2021	2022	2023 р.	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2$	2,502	0,754	0,677	-1,825
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,7$	19,976	2,633	1,525	-18,451
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\geq 1,0$	30,384	4,195	3,471	-26,913
Коефіцієнт критичної ліквідності	$\geq 1,0$	2,502	0,754	0,677	-1,825

Станом на кінець 2021 - 2023 рр. фактичні значення коефіцієнта абсолютної ліквідності відповідали нормативному значенню. Так, в 2021 р. рівень покриття поточних зобов'язань і забезпечень високоліквідними оборотними активами становив лише 250,0 %, а в 2022 р. – 75,4 %, у 2023 р. –

67,7 в.п.

Розрахункові значення коефіцієнтів швидкої та загальної ліквідності скоротилися відповідно на 18,451 та 26,913. Відповідність нормативному значенню, хоч і з негативною динамікою, свідчить про достатній рівень розрахункової та майнової платоспроможності ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр.). Коефіцієнт критичної платоспроможності ТОВ «XXX» був більше нормативного значення та також мав негативну динаміку за 2021 - 2023 рр.

Оцінку витрат діяльності ТОВ «XXX» проведемо в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Склад, динаміка та структура витрат діяльності ТОВ «XXX»
за 2021 - 2023 рр.**

Види витрат	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни (+,-) 2023 р. до 2021 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	час- тки, в.п.	у %
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	155154	86,1	76812	64,7	97916	77,0	-57238	-9,0	-36,9
Адміністративні витрати	6956	3,9	7985	6,7	5571	4,4	-1385	+0,5	-19,9
Витрати на збут	1919	1,1	3404	2,9	6430	5,1	+4511	+4,0	в 3,4 р.б.
Інші операційні витрати	14539	8,1	29809	25,1	16896	13,3	+2357	+5,2	+16,2
Інші витрати	1723	1,0	661	0,6	295	0,2	-1428	-0,7	-82,9
Усього витрат	180291	100,0	118671	100,0	127108	100,0	-53183	x	-29,5

З 2021 р по 2023 р витрати діяльності (табл. 3.4) ТОВ «XXX» скоротилися на 29,5 % або на 53183 тис. грн (з 180291 до 127108 тис. грн). Необхідно зазначити, що таке скорочення є досить суттєвим для підприємства.

Основними статтями витрат, що вплинули на данні змін є скорочення собівартості продукції на 57238 тис. грн (на 36,9 %), адміністративних витрат – на 1385 тис. грн (19,9 %) та інших витрат – на 1428 тис. грн (або на

82,9 %) та зростання обсягів витрат на збут та інших операційних витрат на 4511 тис. грн (в 3,4 рази) та 2357 тис. грн (на 162,2 %) відповідно. В структурі витрат діяльності ТОВ «XXX» 86,1, 64,7 та 77,0 в.п. припадає на собівартість реалізованої продукції.

Наступним етапом в аналізі діяльності ТОВ «XXX» є оцінка рівня його доходів (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

**Склад, динаміка та структура доходів ТОВ «XXX»
за 2021 - 2023 рр.**

Види доходів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни (+,-) 2023 р. до 2021 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	час- тки, в.п.	у %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	229744	83,1	94584	77,0	106350	85,2	-123394	+2,1	-53,7
Дохід від іншої операційної діяльності	46378	16,8	28180	23,0	17258	13,8	-29120	-2,9	-62,8
Дохід від фінансової діяльності	181	0,1	-	-	1215	1,0	+1034	+0,9	в 6,7 р.б
Інші доходи	325	0,1	-	-	47	0,0	-278	-0,1	-85,5
Усього доходів	276628	100,0	122764	100,0	124870	100,0	-151758	x	-54,9

Загальна сума доходів ТОВ «XXX» за 2021 – 2023 рр. зросла на 151758 тис. грн або на 54,9 %. Така зміна спричинена: скороченням надходжень доходів від реалізації на 123394 тис. грн (на 53,7 %), доходів від іншої операційної діяльності – на 29120 тис. грн (на 62,8 %), інших доходів – на 278 тис. грн (на 85,5 %); зростання рівня доходів від фінансової діяльності – на 1034 тис. грн (в 6,7 рази).

Для оцінки ефективності використання капіталу господарюючого суб'єкта має бути розглянута в динаміці система коефіцієнтів фінансової стійкості, які дають змогу визначити рівень фінансового ризику, який має зв'язок зі зміною в структурі джерел формування капіталу, а як наслідок і ступінь фінансової стабільності підприємства в процесі його функціонування

та можливого розвитку.

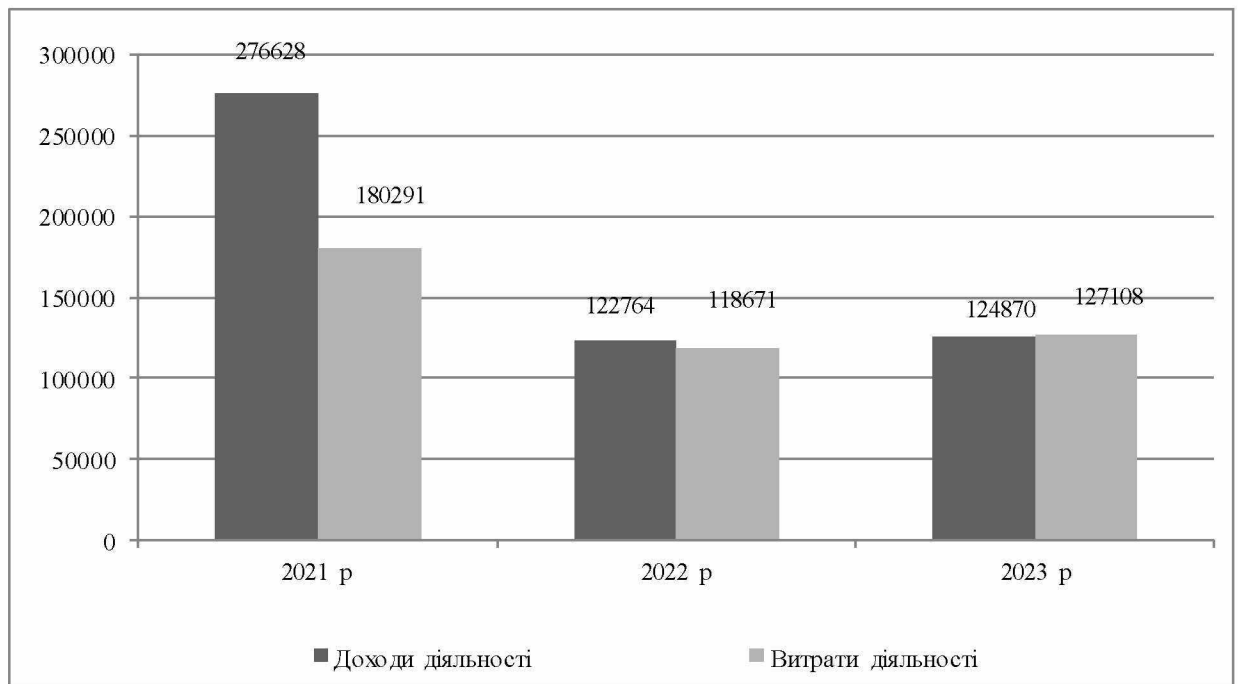

Рис. 3.3. Динаміка доходів та витрат діяльності ТОВ «XXX»
за 2021 - 2023 рр., тис. грн

Оцінка фінансової стійкості (стабільності) здійснюється на основі ряду коефіцієнтів. Вони оцінюються відповідно до їх нормативного значення та в динаміці [65].

У додатку М проведемо аналіз і оцінку рівня та динаміки відносних показників (коефіцієнтів), що характеризують фінансову стійкість підприємства. Аналіз показників, розрахованих у додатку М, дозволяє зробити кілька важливих висновків щодо діяльності підприємства. Зниження коефіцієнта автономії з 0,977 у 2021 р. до 0,797 у 2023 р. вказує на зменшення частки власного капіталу у фінансуванні, що є негативною тенденцією, оскільки підприємство стає більше залежним від позикових коштів. Це підтверджується і збільшенням коефіцієнта концентрації позикового капіталу з 0,023 до 0,203, а також зростанням коефіцієнта фінансового ризику з 0,024 до 0,255. Крім того, суттєве зниження коефіцієнта фінансової стабільності (з 41,7 до 3,917) свідчить про послаблення довгострокової платоспроможності підприємства, що може загрожувати його

стійкості в майбутньому.

Показники оборотних активів також демонструють негативні тенденції. Наприклад, коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами зменшився з 0,968 до 0,712, а забезпеченість запасів власними коштами значно скоротилася з 2,826 до 1,270. Це свідчить про збільшення залежності від зовнішнього фінансування для підтримки оборотних активів, що негативно впливає на фінансову стабільність. Водночас деякі показники, як-от коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів, мають позитивну динаміку, збільшившись з 0,085 до 0,274. Це свідчить про поліпшення здатності підприємства маневрувати власними ресурсами для покриття короткострокових потреб.

Щодо основного капіталу, показники демонструють переважно позитивні тенденції. Зростання коефіцієнта майна виробничого призначення з 0,330 до 0,391 та коефіцієнта реальної вартості основних засобів у майні з 0,170 до 0,250 свідчить про збільшення частки основних засобів, що сприятиме розвитку виробничої бази. Одночасно спостерігається зниження коефіцієнта нагромадження амортизації з 0,504 до 0,453, що є позитивним сигналом щодо оновлення активів підприємства.

Отже, основними викликами для підприємства є зниження фінансової стабільності та зростання залежності від позикових коштів. Водночас позитивна динаміка у частині основного капіталу та маневреності власних оборотних коштів свідчить про певний потенціал для подальшого розвитку. Підприємству рекомендується посилити заходи щодо збільшення частки власного капіталу у фінансуванні та забезпечення оборотних активів власними коштами для зниження фінансових ризиків.

Результати аналізу динаміки відносних показників оцінювання фінансової стійкості ТОВ «XXX» представлено на рис. 3.4.

Отже, після проведених розрахунків можна стверджувати, що ТОВ «XXX» за більшістю відносних показників має стійкий фінансовий стан та низький рівень залежності від кредиторів, але понизило свою позицію

(негативна динаміка багатьох показників).

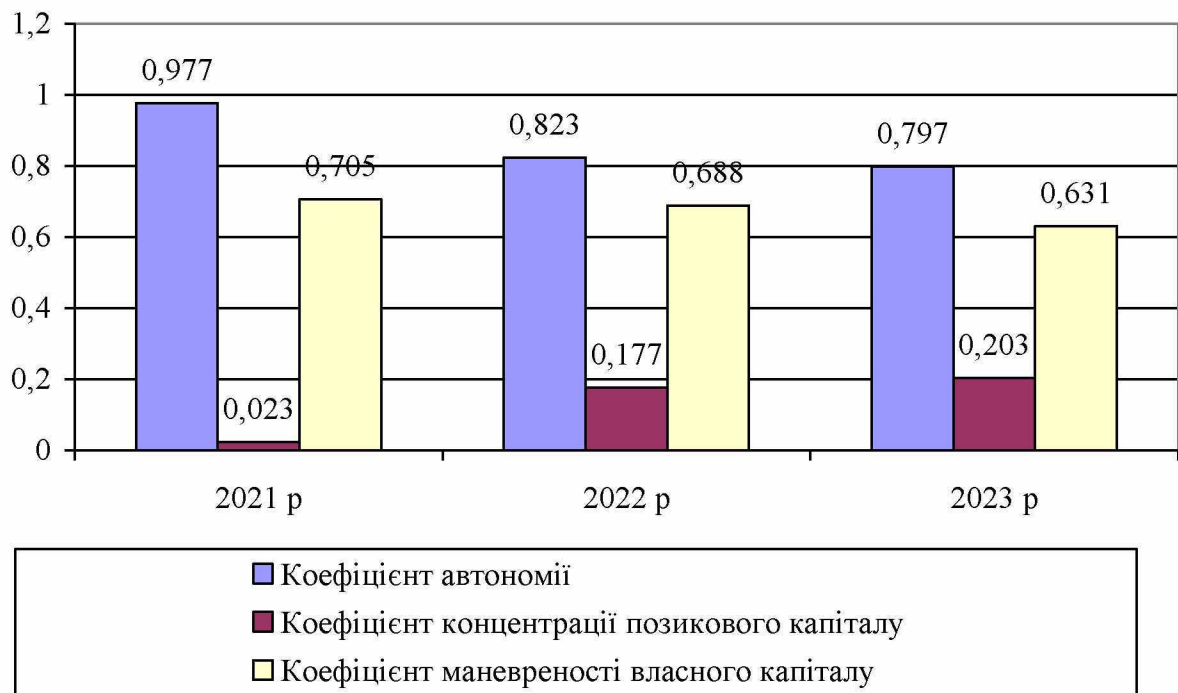

Рис. 3.4. Динаміка відносних показників оцінювання фінансової стійкості ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр. (станом на кінець року)

Методика оцінювання фінансової стійкості підприємств із використанням системи відносних показників має і ряд недоліків. Вони мають різну спрямованість та направленість, відмінність у рівнях оптимальних значень часто унеможливають чітке їх визначення на основі типу фінансової стійкості підприємства.

3.2. Розрахунок фінансових коефіцієнтів, інтегрального показника фінансового стану та визначення класу кредитоспроможності підприємства

Фінансування діяльності підприємства виключно за рахунок власних коштів не завжди є вигідним, особливо для сільськогосподарських

підприємств, де виробництво має сезонний характер. Тому підприємства часто користуються позиковим капіталом, взятим у вигляді довгострокових кредитів для формування необоротних активів та короткострокових кредитів для оборотних активів у банків.

Залучення позикових коштів може покращити фінансовий стан підприємства, якщо ці кошти ефективно використовуються і повертаються вчасно. В іншому випадку може виникнути прострочена кредиторська заборгованість, що може призвести до штрафів і санкцій, загрожуючи погіршенням фінансової стійкості.

Процес оцінювання кредитоспроможності боржника включає кілька етапів [33]:

- загальна характеристика боржника: це включає в себе оцінку репутації, історії бізнесу, активності на ринку, взаємодію з клієнтами та постачальниками, стабільність засновників, історію погашення попередніх кредитів, місцезнаходження тощо;

- аналіз фінансового стану боржника: це оцінка його здатності отримати фінансування для всіх видів діяльності та вчасно виконати свої зобов'язання, включаючи довгострокові;

- оцінка ефективності кредитної операції або інвестиційного проекту: це включає аналіз прибутковості проекту, грошового потоку, участі боржника в проекті, його власних інвестицій, характеристики ринку, умови реалізації товарів, перспективи розвитку галузі, маркетингові дослідження та наявність забезпечення у вигляді ліквідних активів;

- оцінка ризиків: це включає в себе аналіз ризиків, пов'язаних з репутацією боржника та іншими ризиками, який проводиться перед наданням кредиту.

Одним із ключових аспектів цього аналізу є оцінка фінансового стану боржника, на основі якої визначається його кредитний рейтинг.

Згідно з «Положенням про порядок формування та використання резервів для компенсації можливих збитків від активних банківських

операцій», банк оцінює фінансовий стан компанії, якій надається кредит, за допомогою інтегрального показника фінансового стану, розрахованого за спеціальною формулою з використанням багатофакторної дискримінантної моделі:

$$Z = a_1 \times K_1 + a_2 \times K_2 + a_3 \times K_3 + a_4 \times K_4 + a_5 \times K_5 + \dots + a_n \times K_n - a_0, \quad (3.1)$$

Розшифровку показників подано в додатку Н. Банк визначає загальний показник фінансового стану боржника – юридичної особи, використовуючи вказівки, наведені у додатку П до Положення [53]. Ці вказівки враховують законодавство України та визначають модель для розрахунку цього показника, враховуючи розмір підприємства (велике, середнє чи мале) та його галузь діяльності.

Розрахунок цього показника для боржника – юридичної особи відбувається не рідше одного разу на рік і базується на максимальній частці доходу від певного виду діяльності у загальному обсязі чистого доходу, отриманого від продажу продукції (товарів, робіт, послуг).

Наприклад, ТОВ «ХХХ» є середнім підприємством, яке займається вирощуванням інших однорічних і дворічних культур, тобто займається сільським господарством. З урахуванням цього, модель для розрахунку загального показника фінансового стану цього підприємства виглядає так:

$$Z = 1,3 \times K_3 + 0,03 \times K_4 + 0,001 \times K_5 + 0,61 \times K_6 + 0,75 \times K_7 + \\ + 2,5 \times K_8 + 0,04 \times K_9 - 0,2, \quad (3.2)$$

Далі проводяться обчислення фінансових показників (див. табл. 3.7) на основі фінансової звітності за останній звітний період та даних звітності за минулий рік. Усі показники звітності враховуються з позначкою (+) для розрахунку фінансових коефіцієнтів, як це передбачено відповідними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. У випадку, якщо показник власного капіталу (за формою № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», рядок 1495) є від'ємним, його розглядають з позначкою (-).

Також фінансовий результат у вигляді збитку також враховується з позначкою (-). Щоб уникнути надмірного впливу фінансових коефіцієнтів на

інтегральний показник фінансового стану, їх значення не може перевищувати 100. Якщо знаменник у формулі фінансового коефіцієнта дорівнює 0, то для розрахунку інтегрального показника береться значення фінансового коефіцієнта, рівне 1 (за винятком фінансових коефіцієнтів К5, К6, К7, де значення береться як 0). У випадку, якщо знаменник коефіцієнта К5 дорівнює 0 або є від'ємним, для розрахунків береться значення коефіцієнта, рівне 0. За наявності даних з форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за 2021 - 2023 р. (див. додатки Ж.1, К.1, Л.1, Ж.2, К.2, Л.2), ми проведемо розрахунок фінансових коефіцієнтів, які використовуються для визначення інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Визначення класу боржника ТОВ «XXX» за 2021 – 2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-) 2023 р. до 2021 р.	
				абсолютне	у %
К ₃	0,977	0,823	0,797	-0,180	-18,4
К ₄	3,394	3,207	2,711	-0,682	-20,1
К ₅	5,942	2,979	0,129	-5,813	-97,8
К ₆	0,425	0,050	-0,030	-0,455	-107,1
К ₇	0,370	0,096	0,055	-0,314	-85,1
К ₈	0,149	0,020	-0,010	-0,159	-106,6
К ₉	2,297	0,631	0,646	-1,651	-71,9
Інтегральний показник фінансового стану	2,272	1,243	1,041	-1,231	-54,2
Клас боржника – юридичної особи	1	1	1		

За формулою (3.2) з використанням коефіцієнтів проведемо розрахунок інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи в ТОВ «XXX» за 2021 – 2023 рр.

2020 р. - $Z = 2,272$.

2021 р. - $Z = 1,243$.

2022 р. – $Z = 1,041$.

Отже, значення інтегрального показника фінансового стану боржника –

юридичної особи в ТОВ «ХХХ» зменшилося з 2,272 у 2021 р. до 1,041 у 2023 р. Скорочення інтегрального показника в 2023 р. порівняно з 2021 р. становило 54,2 %, що вказує на суттєве зниження сукупної характеристики фінансового стану підприємства.

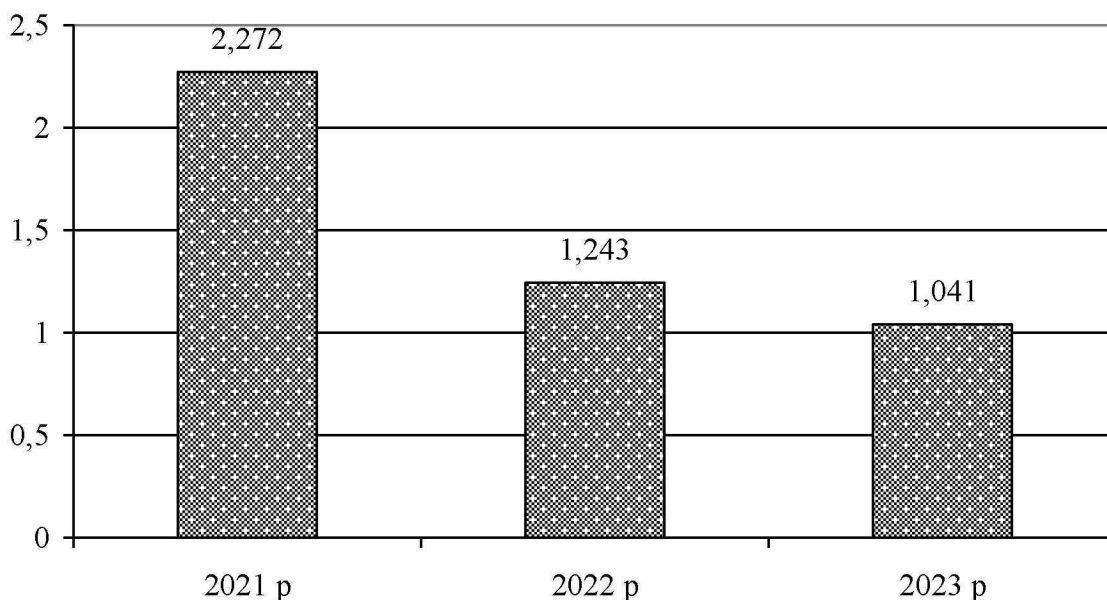

Рис. 3.5. Динаміка інтегрального показника фінансового стану ТОВ «ХХХ» 2021 – 2023 рр.

Далі визначаємо клас боржника – юридичної особи залежно від значення інтегрального показника з урахуванням того, що ТОВ «ХХХ» є середнім за розмірами підприємством (табл. 3.6). Найвищий клас боржника – 1, найнижчий – 9.

Отже, за 2021 - 2023 рр. ТОВ «ХХХ» мало 1 (найвищий) клас кредитоспроможності. Такі значення вказують, що відбувається зниження рівня кредитоспроможності господарюючого суб'єкта, хоча підприємство і залишається в 1 класі кредитоспроможності.

Основні характеристики фінансового стану ТОВ «ХХХ» з точки зору його кредитоспроможності включають:

- сильна фінансова діяльність, що свідчить про здатність вчасно виконувати зобов'язання за кредитними операціями, включаючи сплату

основної суми боргу та відсотків за умовами кредитної угоди;

- економічні показники знаходяться в межах встановлених значень, як визначено методикою оцінки фінансового стану позичальника, затвердженою внутрішніми документами банку;

- кредитна історія позичальника є досить гарною.

- існує висока ймовірність того, що фінансова діяльність буде продовжуватися на високому рівні.

Суб'єкти господарювання, які мають кредитоспроможність 1, мають можливість отримувати кредитні ресурси практично без обмежень, як це підтверджено розрахунками.

Актуальність та важливість даної теми визначаються декількома факторами. В першу чергу, в сучасній економіці найбільшою проблемою є криза неплатежів, що призвела до банкрутства щонайменше половини підприємств. Потреба в перерозподілі засобів на користь продуктивних виробництв є невід'ємною частиною оздоровлення ринку.

По-друге, оскільки проблема банкрутства поширюється широко, прогнозування та визначення ймовірності банкрутства стають дуже актуальними. По-третє, значна кількість підприємств стикається з фінансовими труднощами, що призводить до зростання кількості убиткових підприємств загалом.

У цьому дослідженні розглядаються різні моделі для оцінки ймовірності банкрутства, такі як модель Альтмана та модель Спрінгейта, а також тести Лису і Таффлера на ймовірність банкрутства.

Крім того, розглядається показник діагностики платоспроможності Конана і Гольдера, а також використання універсальної дискримінантної функції для розрахунку ймовірності банкрутства. Початкові дані для побудови багатофакторних моделей діагностики ймовірності банкрутства наведені в додатку Р.

Результати розрахунку можливості банкрутства ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр. наведено в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

**Результати розрахунку можливості банкрутства за моделлю Альтмана
ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр.**

Позначення	2021 р.	2022 р.	2023 р.
K ₁	0,657	0,622	0,534
K ₂	0,627	0,020	-0,010
K ₃	0,627	0,020	-0,010
K ₄	5,295	8,284	4,253
K ₅	1,495	0,460	0,468
Z	8,408	6,269	3,615

Виходячи з даних табл. 3.7 та опираючись на інформацію додатку Р можемо зробити висновок, що ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр. має дуже низький рівень ймовірності банкрутства, оскільки Z-показник має значення більше 3, хоч і має тенденцію до зменшення у 2023 р. порівняно з 2021 р.

Результати розрахунку можливості банкрутства ТОВ «XXX» за моделлю Спрінгейта занесемо в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

**Результати розрахунку можливості банкрутства за моделлю Спрінгейта
ТОВ «XXX» за 2021 – 2023 рр.**

Позначення	2021 р.	2022 р.	2023 р.
K ₁	0,657	0,622	0,534
K ₂	0,627	0,020	-0,010
K ₃	3,947	0,185	-0,052
K ₄	1,495	0,460	0,468
Z	5,805	1,007	0,673

Протягом досліджуваного періоду показник Z не перевищує 0,862 у 2023 рр., а отже, підприємство має нестабільний фінансовий стан і загроза банкрутства значна, а у 2021 та 2022 р. – ТОВ «XXX» мало стабільний фінансовий стан.

Результати розрахунків можливості банкрутства за тестом Лису ТОВ «XXX» занесемо в табл. 3.9.

Протягом 2021 - 2023 рр. показник $Z_{л} > 0,037$, отже ТОВ «XXX» має стабільний фінансовий стан.

Таблиця 3.9

**Результати розрахунку можливості банкрутства тестом Лису
ТОВ «XXX» за 2021 – 2023 рр.**

Позначення	2021 р.	2022 р.	2023 р.
X ₁	0,719	0,729	0,724
X ₂	0,485	0,086	0,037
X ₃	0,969	0,744	0,664
X ₄	5,295	8,284	4,253
Z	0,150	0,105	0,091

Результати розрахунків можливості банкрутства за тестом Таффлера ТОВ «XXX» занесемо в табл. 3.10.

Таблиця 3.10

**Результати розрахунку можливості банкрутства за тестом Таффлера
ТОВ «XXX» за 2021 - 2023рр.**

Позначення	2021 р.	2022 р.	2023 р.
X ₁	3,056	0,802	0,195
X ₂	4,529	6,767	3,805
X ₃	0,159	0,108	0,190
X ₄	1,495	0,460	0,468
Z	1,773	1,213	0,662

ТОВ «XXX» за 2021 – 2023 рр. має гарну довгострокову перспективу діяльності, так як протягом досліджуваного періоду значення показника Z_T перевищує 0,3, з позитивною динамікою.

Ймовірність затримки платежів для різних значень Z_{KT} наведемо в табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Ймовірність затримки платежів для різних значень Z_{KT}

Значення Z_{KT}	+ 0,210	+ 0,480	+0,002	-0,026	-0,068	-0,087	-0,107	-0,133	-0,164
Вірогідність затримки платежів, %	100	90	80	70	50	40	30	20	10

Значення показників діагностики платоспроможності Конана і Гольдера для ТОВ «XXX» розрахуємо в табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Результати розрахунку показників діагностики платоспроможності за моделлю Конана і Гольдера ТОВ «XXX» за 2021 – 2023 рр.

Позначення	2021 р.	2022 р.	2023 р.
X ₁	0,313	0,463	0,383
X ₂	0,279	0,271	0,275
X ₃	0,000	0,000	0,000
X ₄	0,073	0,140	0,162
X ₅	3,056	0,802	0,195
Z	-0,137	-0,164	-0,030

Ймовірність затримки платежів ТОВ «XXX» у 2021 р. – 20 %, у 2022 р. – 10 %, а 2023 рр. – від 20 до 30 %.

Результати розрахунків можливості банкрутства ТОВ «XXX» за універсальною дискримінантною функцією занесемо в табл. 3.13.

Таблиця 3.13

Результати розрахунку можливості банкрутства за універсальною моделлю ТОВ «XXX» за 2021 – 2023 рр.

Позначення	2021 р.	2022 р.	2023 р.
K ₁	4,182	0,529	0,158
K ₂	6,295	9,284	5,253
K ₃	0,627	0,020	-0,010
K ₄	0,419	0,043	-0,021
K ₅	0,221	0,414	0,638
K ₆	1,495	0,460	0,468
Z	16,705	2,536	1,112

У 2021 та 2022 рр. ТОВ «XXX» є фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство, у 2023 р. – хоч і фінансова рівновага порушена, але за ефективного управління загроза банкрута не загрожує.

Результати побудови та оцінювання багатофакторних моделей діагностики ймовірності банкрутства ТОВ «XXX» узагальнено у табл. 3.14.

Після проведення аналізу ймовірності банкрутства ТОВ «XXX» у 2021 - 2023 рр. можна зробити висновок, що підприємство мало майже стійкий фінансовий стан, але існувала не значна ймовірність банкрутства (за деякими

моделями).

Таблиця 3.14

**Результати побудови багатфакторних моделей діагностики
ймовірності банкрутства «ТОВ «XXX»**

Модель	Значення Z-показника			Характеристика фінансового стану та ймовірності банкрутства
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	
Модель Альтмана	8,408	6,269	3,615	ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр. має дуже низький рівень ймовірності банкрутства, оскільки Z-показник має значення більше 3, хоч і має тенденцію до зменшення у 2023 р. порівняно з 2021 р.
Модель Спрінгейта	5,805	1,007	0,673	Протягом досліджуваного періоду показник Z не перевищує 0,862 у 2023 рр., а отже, підприємство має нестабільний фінансовий стан і загроза банкрутства значна, а у 2021 та 2022 р. – ТОВ «XXX» мало стабільний фінансовий стан.
Модель Лису	0,150	0,105	0,091	Протягом 2021 - 2023 рр. показник $Z_l > 0,037$, отже ТОВ «XXX» має стабільний фінансовий стан.
Модель Таффлера	1,773	1,213	0,662	ТОВ «XXX» за 2021 – 2023 рр. має гарну довгострокову перспективу діяльності, так як протягом досліджуваного періоду значення показника Z_t перевищує 0,3, з позитивною динамікою.
Модель Конана і Гольдера	-0,137	-0,164	-0,030	Ймовірність затримки платежів ТОВ «XXX» у 2021 р. – 20 %, у 2022 р. – 10 %, а 2023 рр. – від 20 до 30 %.
Універсальна дискримінантна функція	16,705	2,536	1,112	У 2021 та 2022 рр. ТОВ «XXX» є фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство, у 2023 р. – хоч і фінансова рівновага порушена, але за ефективного управління загроза банкрута не загрожує.

Після проведення аналізу ймовірності банкрутства ТОВ «XXX» у 2021 - 2023 рр. можна зробити висновок, що підприємство мало майже стійкий фінансовий стан, але існувала не значна ймовірність банкрутства (за деякими моделями).

Для досягнення фінансової стабільності були вжиті наступні заходи:

- оптимізація капіталу - здійснено пошук оптимального співвідношення між власним та позиковим капіталом для зниження фінансового ризику і підвищення рентабельності;

- операційна стабілізація - проведено оперативні заходи фінансової стабілізації, спрямовані на зменшення фінансових зобов'язань, збільшення грошових активів і оптимізацію ліквідності;

- оптимізація збуту - впроваджено політику поліпшення якості продукції, встановлення конкурентоспроможних цін та розширення ринків збуту;

- управління активами - реалізовано надмірні виробничі та не виробничі активи через оренду, що збільшило грошові резерви підприємства, покращило ліквідність і дозволило залучити потрібні фінансові ресурси через довгострокові та короткострокові позики у банку;

- інновації в продукції - розпочато розробку та виробництво нових продуктів, що сприяє стабілізації та поліпшенню фінансового стану підприємства.

3.3. Комплексне оцінювання кредиторської заборгованості підприємства

Комплексна оцінка кредиторської заборгованості - це процес аналізу та оцінювання зобов'язань підприємства перед кредиторами з метою визначення їх обсягу, структури, термінів погашення, ризиків і впливу на фінансовий стан підприємства. Така оцінка є важливим інструментом управління, який дозволяє оптимізувати боргові зобов'язання та забезпечити фінансову стабільність організації.

У межах цієї оцінки аналізується структура кредиторської заборгованості, що передбачає її розподіл за типами, такими як заборгованість перед постачальниками, за позиками, перед бюджетом та іншими зобов'язаннями. Важливим етапом є визначення співвідношення короткострокових і довгострокових боргів, що дозволяє зрозуміти, які зобов'язання потребують негайного погашення, а які мають довший термін.

Оцінка включає також аналіз динаміки заборгованості за певний період, що дозволяє виявити тенденції її зміни - чи спостерігається зростання, зниження або стабільність. Особливу увагу приділяють строкам погашення зобов'язань, визначаючи своєчасність виконання боргових обов'язків і наявність прострочень.

Для більш об'єктивної оцінки стану розрахунків ТОВ «XXX» проводимо оцінку стану розрахунків з кредиторами (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

Склад, динаміка та структура кредиторської заборгованості ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр.

Види кредиторської заборгованості	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни (+,-) 2023 р. до 2021 р.		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	частка в п.	у %
1. Поточні зобов'язання, в т.ч. за:	1252	28,8	33036	82,6	43008	92,4	+41756	+63,6	в 34,4 р.б.
товари, роботи, послуги	213	4,9	2070	5,2	574	1,2	+361	-3,7	в 2,7 р.б.
розрахунками з бюджетом	193	4,4	255	0,6	369	0,8	+176	-3,6	+91,2
розрахунками зі страхування	123	2,8	106	0,3	35	0,1	-88	-2,7	-71,5
розрахунками з оплати праці	589	13,5	422	1,1	168	0,4	-421	-13,2	-71,5
із внутрішніх розрахунків	134	3,1	30183	75,5	41862	89,9	+41728	+86,8	в 312,4 р.б.
2. Інші поточні зобов'язання	1892	43,5	5177	12,9	2431	5,2	+539	-38,2	+28,5
3. Поточні забезпеченні	1210	27,8	1764	4,4	1120	2,4	-90	-25,4	-7,4
Всього:	4354	100,0	39977	100,0	46559	100,0	+42205	х	в 10,7 р.б.

Загальна величина кредиторської заборгованості ТОВ «XXX» скоротилася на 42205 тис. грн (в 10,7 рази). Довгострокові зобов'язання відсутні. Спостерігається зростання поточних зобов'язань (на 41756 тис. грн або в 34,4 рази), зокрема: перед постачальниками зросла на 361 тис. грн (в 2,7 рази), за розрахунками з бюджетом – на 176 тис. грн (на 91,2), із внутрішніх розрахунків – на 41728 тис. грн (в 312,4 рази) та скорочення заборгованості зі

страхування – на 88 тис. грн (на 71,5 %), за розрахунками з оплати праці – на 412 тис. грн (на 71,5 %). Інші поточні зобов'язання зросли на 539 тис. грн (на 28,5 %), а поточні забезпечення скоротилися на 90 тис. грн (7,4 %).

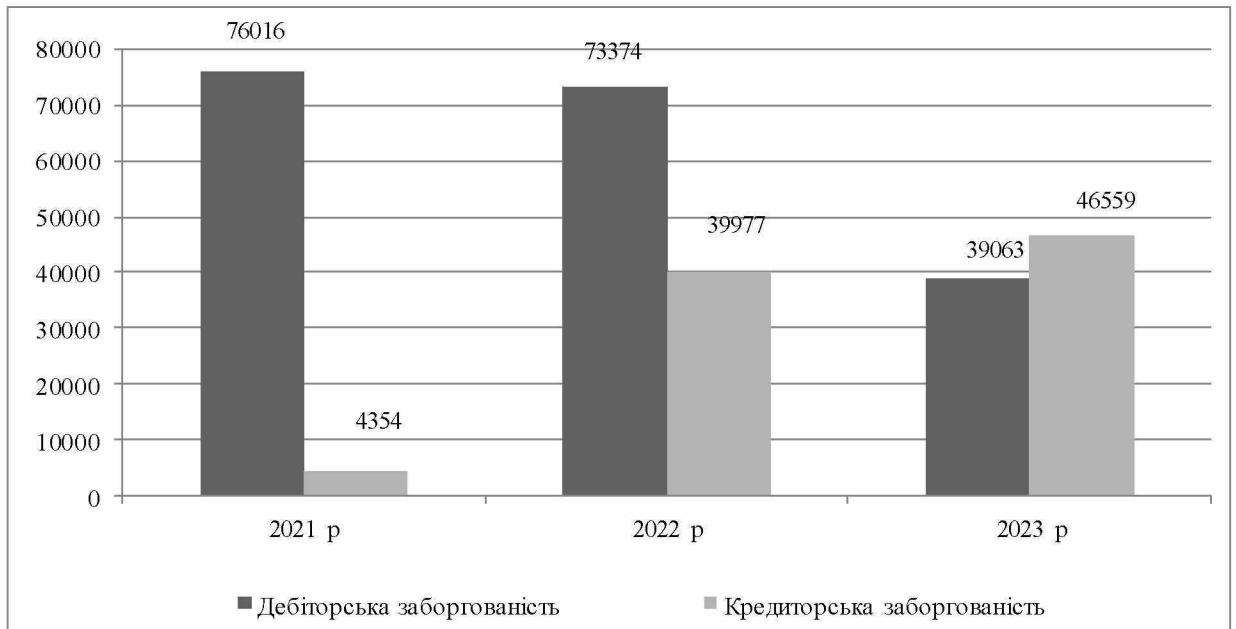

Рис. 3.6. Динаміка розрахунків ТОВ «XXX» за 2021 - 2023 рр.,
тис. грн

Оцінка розрахунків ТОВ «XXX» свідчить про суттєве перевищення дебіторського та кредиторської заборгованості у 2021, 2022 рр. Така тенденція свідчить про неефективну систему розрахунків з дебіторами, що потребує удосконалення (наприклад, запровадження та дисконтів для покупців).

Комплексна оцінка кредиторської заборгованості ТОВ «XXX» за 2021 – 2023 рр. представлено у табл. 3.16.

Аналізуючи наведені показники (табл. 3.17) за 2021 - 2023 рр., можна зробити такі висновки. Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості демонструє значне зниження протягом аналізованого періоду. У 2021 р. він становив 9,793, але до 2023 р. зменшився до 2,695.

Таблиця 3.16

**Комплексна оцінка кредиторської заборгованості
ТОВ «XXX» за 2021 – 2023рр.**

Показник	Роки			Відхилення	
	2021	2022	2023	абсолютне	у %
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	9,793	5,077	2,695	-7,1	-72,5
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	37	71	134	+97	в 3,6 р.б.
Питома вага кредиторської заборгованості в капіталі, %	15,3	9,1	17,4	+2,1	x
Питома вага кредиторської заборгованості у зобов'язаннях, %	96,1	84,1	91,2	-4,9	x
Питома вага кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях, %	96,1	84,1	91,2	-4,9	x
Відношення кредиторської заборгованості до оборотних активів, %	21,2	12,4	24,0	+2,7	x
Припадає кредиторської заборгованості на 1 грн дебіторської заборгованості, грн	0,56	0,25	0,70	+0,15	+26,5
Коефіцієнт співвідношення тривалості оборотів поточної дебіторської та кредиторської заборгованості	2,7	4,9	1,5	-1,1	-42,0

Це свідчить про уповільнення швидкості погашення зобов'язань підприємства, адже абсолютне відхилення становить -7,1, що відповідає зниженню на 72,5 %.

Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, навпаки, різко зросла. З 37 днів у 2021 р. показник досягнув 134 дні у 2023 р., що є свідчить про збільшенням на 97 днів або в 3,6 рази. Це може свідчити про ускладнення фінансового стану підприємства чи зростання періоду розрахунків із постачальниками.

Питома вага кредиторської заборгованості в капіталі дещо збільшилася: з 15,3 % у 2021 р. до 17,4 % у 2023 р., що відповідає приросту на 2,1 %. Це свідчить про часткове посилення залежності підприємства від кредиторів.

Питома вага кредиторської заборгованості у загальних зобов'язаннях знизилася з 96,1 % у 2021 р. до 91,2 % у 2023 р., що свідчить про зменшення

її частки серед усіх зобов'язань підприємства на 4,9 %.

Відношення кредиторської заборгованості до оборотних активів зросло на 2,7 %, що свідчить про збільшення її частки серед активів підприємства, відображаючи залежність оборотного капіталу від кредиторів.

Сума кредиторської заборгованості, яка припадає на 1 грн дебіторської заборгованості, зросла з 0,56 грн у 2021 р. до 0,70 грн у 2023 р. Це приріст на 0,15 грн або 26,5 %, що свідчить про більшу вагу кредиторської заборгованості порівняно з дебіторською.

Коефіцієнт співвідношення тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованості знизився з 2,7 у 2021 р. до 1,5 у 2023 р. Зменшення на 1,1 або 42,0 % вказує на те, що оборот дебіторської заборгованості скоротився відносно кредиторської, що може позначитися на грошових потоках підприємства.

Загалом спостерігається погіршення фінансових показників, що свідчить про посилення залежності ТОВ «XXX» від зовнішніх джерел фінансування, ускладнення умов розрахунків із кредиторами та зростання фінансових ризиків.

Отже, комплексна оцінка кредиторської заборгованості дозволяє знизити фінансові ризики, підвищити ефективність управління зобов'язаннями та виявити резерви для оптимізації діяльності. Її результати є основою для прийняття стратегічних рішень щодо реструктуризації боргів, залучення додаткового фінансування та покращення загального фінансового стану підприємства.

ВИСНОВКИ

Після проведення аналізу з питань кредитування сільськогосподарських підприємств можна зробити наступні висновки:

Кредит має значний вплив на структуру економіки, розподіляючи тимчасово вільні ресурси у високоприбуткових галузях. Він служить важливим джерелом фінансування капітальних вкладень і сприяє розвитку малих і середніх підприємств. Кредитні відносини включають перерозподіл вартості з умовами повернення, строковістю і платністю. Потреби в кредиті змінюються відповідно до виробничих і сезонних циклів, відіграючи роль у перерозподілі вартості та забезпеченні платіжних можливостей.

Банки вирішують всі питання, пов'язані з наданням кредитів, на основі угод. Процес кредитування включає попередні переговори, вирішення доцільності подальших кроків, залучення власників до обговорень, підготовку документів, узгодження умов, укладення угоди та моніторинг виконання умов кредиту.

Дослідження, проведене на прикладі товариства «XXX» у Полтавському районі, показало як позитивні, так і негативні аспекти його роботи. Облік ведеться згідно з чинним законодавством і використовує програму BAS.

Кредити відображаються на рахунках 50 «Довгострокові позики» та 60 «Короткострокові позики». Інформація про заборгованість перед кредиторами відображена в балансі у розділах «Довгострокові зобов'язання та забезпечення» і «Поточні зобов'язання і забезпечення», а також у звітах про фінансові результати та рух грошових коштів.

Отже, за 2021 - 2023 рр. ТОВ «XXX» мало 1 (найвищий) клас кредитоспроможності. Такі значення вказують, що відбувається зниження зниження рівня кредитоспроможності господарюючого суб'єкта, хоча підприємство і залишається в 1 класі кредитоспроможності.

Після проведення аналізу ймовірності банкрутства ТОВ «XXX» у

2021 - 2023 рр. можна зробити висновок, що підприємство мало майже стійкий фінансовий стан, але існувала не значна ймовірність банкрутства (за деякими моделями).

Загальна величина кредиторської заборгованості ТОВ «XXX» скоротилася на 42205 тис. грн (в 10,7 рази). Довгострокові зобов'язання відсутні. Спостерігається зростання поточних зобов'язань (на 41756 тис. грн або в 34,4 рази), зокрема: перед постачальниками зросла на 361 тис. грн (в 2,7 рази), за розрахунками з бюджетом – на 176 тис. грн (на 91,2), із внутрішніх розрахунків – на 41728 тис. грн (в 312,4 рази) та скорочення заборгованості зі страхування – на 88 тис. грн (на 71,5 %), за розрахунками з оплати праці – на 412 тис. грн (на 71,5 %). Інші поточні зобов'язання зросли на 539 тис. грн (на 28,5 %), а поточні забезпечення скоротилися на 90 тис. грн (7,4 %).

Оцінка розрахунків ТОВ «XXX» свідчить про суттєве перевищення дебіторського та кредиторської заборгованості у 2021, 2022 рр. Така тенденція свідчить про неефективну систему розрахунків з дебіторами, що потребує удосконалення (наприклад, запровадження та дисконтів для покупців).

За результатами комплексної оцінки можна зробити висновок, що коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості демонструє значне зниження протягом аналізованого періоду. У 2021 р. він становив 9,793, але до 2023 р. зменшився до 2,695. Це свідчить про уповільнення швидкості погашення зобов'язань підприємства, адже абсолютне відхилення становить - 7,1, що відповідає зниженню на 72,5 %.

Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, навпаки, різко зросла. З 37 днів у 2021 р. показник досягнув 134 дні у 2023 р., що є свідчить про збільшенням на 97 днів або в 3,6 рази. Це може свідчити про ускладнення фінансового стану підприємства чи зростання періоду розрахунків із постачальниками.

Питома вага кредиторської заборгованості в капіталі дещо збільшилася: з 15,3 % у 2021 р. до 17,4 % у 2023 р., що відповідає приросту

на 2,1 %. Це свідчить про часткове посилення залежності підприємства від кредиторів.

Питома вага кредиторської заборгованості у загальних зобов'язаннях знизилася з 96,1 % у 2021 р. до 91,2 % у 2023 р., що свідчить про зменшення її частки серед усіх зобов'язань підприємства на 4,9 %.

Відношення кредиторської заборгованості до оборотних активів зросло на 2,7 %, що свідчить про збільшення її частки серед активів підприємства, відображаючи залежність оборотного капіталу від кредиторів.

Сума кредиторської заборгованості, яка припадає на 1 грн дебіторської заборгованості, зросла з 0,56 грн у 2021 р. до 0,70 грн у 2023 р. Це приріст на 0,15 грн або 26,5 %, що свідчить про більшу вагу кредиторської заборгованості порівняно з дебіторською.

Коефіцієнт співвідношення тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованості знизився з 2,7 у 2021 р. до 1,5 у 2023 р. Зменшення на 1,1 або 42,0 % вказує на те, що оборот дебіторської заборгованості скоротився відносно кредиторської, що може позначитися на грошових потоках підприємства.

Загалом спостерігається погіршення фінансових показників, що свідчить про посилення залежності ТОВ «XXX» від зовнішніх джерел фінансування, ускладнення умов розрахунків із кредиторами та зростання фінансових ризиків.

Результати нашого дослідження дозволили висунути наступні рекомендації для поліпшення системи обліку підприємства та підвищення його кредитоспроможності:

- розширити вміст Наказу про облікову політику, приділяючи особливу увагу аспектам, пов'язаним із зобов'язаннями;
- вдосконалити Графік документообігу для забезпечення більш ефективного обігу документів у внутрішній структурі підприємства;
- провести пошук більш доступних джерел фінансування для зниження загальних витрат на залучення коштів;

- встановити систему контролю за цільовим використанням позичених коштів, щоб переконатися, що вони спрямовані на призначення;
- оптимізувати обсяг кредитних потреб та терміни його використання, враховуючи потреби підприємства;
- збалансувати співвідношення позичених коштів і власних ресурсів для забезпечення сталості фінансування підприємства;
- застосовувати електронний документообіг при операціях з банківськими кредитами;
- забезпечити ефективне використання позичених ресурсів, не перевищуючи їх вартість, з метою підвищення ефективності витрат.

Ці заходи спрямовані на оптимізацію фінансової політики підприємства та забезпечення його стабільного фінансового стану.